

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Gelet op artikel 3, eerste lid en artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206);

Gelet op de Beschikking van de Commissie 2008/23/EG van 12 november 2007 op grond van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad, van een eerste bijgewerkte lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (PbEG L 12);

Gelet op artikel 4, eerste en tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103);

Gelet op de artikelen 10a en 15 van de Natuurbeschermingswet 1998;

BESLUIT:

Artikel 1

1. Als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, vierde lid, van de Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206) wordt aangewezen: het op de bij dit besluit behorende kaart aangegeven gebied, bekend onder de naam: **Duinen Goeree & Kwade Hoek**.
2. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitattypen opgenomen in bijlage I van Richtlijn 92/43/EEG; prioritaire habitattypen zijn met een sterretje (*) aangeduid:
 - H1140 Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten
 - H1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia* spp. en andere zoutminnende planten
 - H1320 Schorren met slijkgras vegetatie (*Spartinion maritimae*)
 - H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
 - H2110 Embryonale wandelende duinen
 - H2120 Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* ("witte duinen")
 - H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
 - H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*
 - H2190 Vochtige duinvalleien
 - H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones
3. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van Richtlijn 92/43/EEG; prioritaire soorten zijn met een sterretje (*) aangeduid:
 - H1014 Nauwe korfslak
 - H1340 *Noordse woelmuis

Artikel 2

1. Als onderdeel van de speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, eerste en tweede lid, van de Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) Kwade Hoek, zoals aangewezen bij besluit van 18 november 1994 (NBLF 949511, Stcrt. 1994, nr. 234) wordt aangewezen: het gebiedsdeel bedoeld in paragraaf 3.3 behorende bij dit besluit.
2. Als onderdeel van de speciale beschermingszone als bedoeld in het eerste lid zijn toegevoegd of zijn vervallen: De gebiedsdelen bedoeld in paragraaf 3.3 behorende bij dit besluit.
3. De Nota van toelichting, voor zover van toepassing op de aanwijzing zoals bedoeld in het eerste lid, wordt ingetrokken.
4. De in het eerste lid genoemde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende vogelsoorten welke worden beschermd op grond van artikel 4, eerste lid, van Richtlijn 79/409/EEG:
Lepelaar, Brandgans, Kluut, Strandplevier en Rosse grutto.
5. De in het eerste lid genoemde speciale beschermingszone is verder aangewezen voor de volgende trekkende vogelsoorten welke worden beschermd op grond van artikel 4, tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG:
Fuut, Aalscholver, Grauwe gans, Bergeend, Wintertaling, Pijlstaart, Slobeend, Scholekster, Bontbekplevier, Zilverplevier, Drieteenstrandloper, Bonte strandloper, Wulp en Tureluur.
6. De kaart behorende bij het besluit van 18 november 1994 wordt ingetrokken.

Artikel 3

1. De aanwijzing, bedoeld in artikel 1, en de wijziging van het in artikel 2 bedoelde besluit, gaan vergezeld van een Nota van toelichting inclusief bijlagen en een kaart, welke deel uitmaken van dit besluit.
2. De in de artikelen 1 en 2 bedoelde speciale beschermingszones vormen samen het Natura 2000-gebied **Duinen Goeree & Kwade Hoek**, waarvan de instandhoudingsdoelstelling in de zin van artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 is opgenomen in de Nota van toelichting behorende bij dit besluit.

Artikel 4

1. De bekendmaking van dit besluit geschiedt in de Staatscourant.
2. Dit besluit treedt in werking op de dag na bekendmaking in de Staatscourant.

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
w.g. G. Verburg

Dit besluit, de kaart en de Nota van toelichting alsmede de Nota van Antwoord worden gedurende zes weken ter inzage gelegd in het kantoor van de Directie Regionale Zaken, vestiging West, van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Herman Gorterstraat 55, 3511 EW UTRECHT, in het kantoor van de Directie Regionale Zaken, vestiging Zuid, van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Keizersgracht 5, 5611 GB EINDHOVEN, in het kantoor van de Directie Regionale Zaken, vestiging Oost, van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Verzetslaan 30, 7411 HX DEVENTER, en in het kantoor van de Directie Regionale Zaken, vestiging Noord, van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Cascadeplein 6, 9726 AD GRONINGEN.

Ter inzage legging vindt tevens plaats in de gemeentehuizen van de betreffende gemeente(n), in het kantoor van het waterschap waaronder het gebied valt, en in de provinciehuizen van de betreffende provincie(s). Het besluit kan ook worden ingezien op internet op het adres: <http://www.minlnv.nl/natura2000> en het zal tevens worden bekendgemaakt in dag-, nieuws- en huis-aan-huisbladen.

Belanghebbenden die hun zienswijze als bedoeld in artikel 3:15 van de Algemene wet bestuursrecht naar voren hebben gebracht of redelijkerwijs niet verweten kunnen worden geen zienswijze naar voren te hebben gebracht, kunnen tot zes weken na publicatie van dit besluit beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, Postbus 20019, 2500 EA Den Haag.

Nota van toelichting Natura2000-gebied Duinen Goeree & Kwade Hoek waarin opgenomen:

Nota van toelichting bij de aanwijzing van Duinen Goeree & Kwade Hoek als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van Europese Gemeenschappen inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna en hierna te noemen de Habitatrichtlijn, alsmede Nota van toelichting bij de wijziging van besluit NBLF 949511 van de aanwijzing van Kwade Hoek als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van Europese Gemeenschappen van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand en hierna te noemen de Vogelrichtlijn

1. INLEIDING

Door middel van dit besluit wordt het gebied Duinen Goeree & Kwade Hoek aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn. Tevens wordt de aanwijzing van Kwade Hoek als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn gewijzigd. Deze wijziging heeft betrekking op de begrenzing (paragraaf 3.3) en op de vogelsoorten waarvoor dit gebied is aangewezen (paragraaf 4.2.3. en bijlage B2). Beide aanwijzingen tezamen vormen het Natura 2000-gebied Duinen Goeree & Kwade Hoek, waarvan de instandhoudingsdoelstellingen in dit besluit zijn opgenomen.

In artikel 1 van het besluit staat de naam van het gebied en worden de habitattypen en soorten opgesomd, waarvoor het gebied is aangewezen. Artikel 2 vermeldt de belangrijkste wijzigingen ten opzichte van het eerder genomen besluit tot aanwijzing van Kwade Hoek onder de Vogelrichtlijn. In artikel 3 van het besluit wordt de term Natura 2000-gebied geïntroduceerd en wordt bepaald dat er voor het gebied een bepaalde instandhoudingsdoelstelling verwezenlijkt dient te worden. De instandhoudingsdoelstellingen staan niet in het besluit, maar worden in de Nota van toelichting vermeld. Artikel 4 tenslotte regelt de publicatie en inwerkingtreding van dit besluit.

In hoofdstuk 2 van deze Nota van toelichting worden de aanwijzingen onder Habitat- en Vogelrichtlijn kort toegelicht. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 een gebiedsbeschrijving gegeven en wordt er ingegaan op de grenswijzigingen die zijn doorgevoerd nadat het gebied bij de Europese Commissie is aangemeld. Deze wijzigingen hebben betrekking op de begrenzing van zowel het Habitatrichtlijngebied als het Vogelrichtlijngebied. Tevens wordt in hoofdstuk 3 de bij dit besluit behorende kaart toegelicht.

In hoofdstuk 4 van de Nota van toelichting wordt nogmaals opgesomd voor welke habitattypen of soorten het gebied destijds is aangemeld. Dit vierde hoofdstuk van de Nota van toelichting is ingevoegd naar aanleiding van de ingediende zienswijzen, omdat in veel zienswijzen duidelijkheid werd gevraagd waarom een bepaald gebied destijds bij de Europese Commissie is aangemeld.

Een belangrijk onderdeel van de Nota van toelichting is de opsomming van de instandhoudingsdoelstellingen in hoofdstuk 5. Allereerst worden de algemene instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd en vervolgens staan de instandhoudingsdoelstellingen van de in het gebied aanwezige habitattypen en soorten vermeld. Daarbij wordt aangegeven in welke richting de instandhoudingsdoelstelling zich zal moeten ontwikkelen. Daarvoor worden termen gebruikt zoals 'behoud', 'uitbreiding' of 'verbetering'. Daarnaast wordt een verdeling

gemaakt in oppervlakte en kwaliteit, zodat de aanduiding van de instandhoudingsdoelstelling altijd in de vorm van ‘behoud’ of ‘uitbreiding’ van oppervlakte en van ‘behoud’ of ‘verbetering’ van kwaliteit zal worden gegeven.

Tenslotte zijn aan de Nota van toelichting drie bijlagen toegevoegd. Ook de bijlagen maken integraal onderdeel uit van het besluit. Bijlage A (voor zover van toepassing) laat zien, welke terreindelen vervallen als onderdeel van het Vogelrichtlijngebied. Bijlage B omvat een nadere onderbouwing van de wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de kwalificatie als Habitatrichtlijngebied en van de toewijzing van en wijzigingen in de instandhoudingsdoelstellingen. In bijlage C wordt op basis van de ontvangen zienswijzen een nadere onderbouwing van het besluit gegeven.

2. AANWIJZINGEN HABITAT- EN VOGELRICHTLIJN

Door middel van dit besluit wordt het gebied Duinen Goeree & Kwade Hoek aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn (verder aangeduid als “Habitatrichtlijngebied”). Het gebied is in mei 2003 aangemeld volgens de procedure zoals opgenomen in artikel 4 van deze richtlijn waarna het gebied in december 2004 door de Europese Commissie onder de naam “Duinen Goeree” en onder nummer NL9801079 is geplaatst op de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio. Het gebied is aangewezen voor één prioritair habitattypen en één prioritaire soort in de zin van artikel 1 van de Habitatrichtlijn.

Het gebied is op 18 november 1994 (NBLF 949511) onder de naam “Kwade Hoek” aangewezen als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn (verder aangeduid als “Vogelrichtlijngebied”). Bij de Europese Commissie is dit gebied bekend onder nummer NL2000006. Het besluit NBLF 949511 is door middel van dit besluit gewijzigd.

Het Natura 2000-gebied Duinen Goeree & Kwade Hoek (landelijk gebiedsnummer 101) omvat het Vogelrichtlijngebied Kwade Hoek en het Habitatrichtlijngebied Duinen Goeree & Kwade Hoek. Natura 2000 is het samenhangende Europees ecologisch netwerk bestaande uit de gebieden aangewezen onder de Habitatrichtlijn. Dit netwerk moet de betrokken natuurlijke habitattypen en habitats van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Natura 2000 bestrijkt ook de onder Vogelrichtlijn aangewezen gebieden. De instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 4) en eventuele wijziging van de begrenzing zijn in algemene zin nader toegelicht in het Natura 2000 doelendocument (2006). Dit document geeft het beleidskader van de geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen weer en van de daarbij gehanteerde systematiek. Beschrijvingen van habitattypen en soorten waarvoor doelen zijn vastgesteld, zijn opgenomen in het Natura 2000 profielendocument (2006). Hierin wordt ook ingegaan op de interpretatie van habitattypen en de relatieve bijdrage van afzonderlijke gebieden aan het Natura 2000 netwerk.

Het Natura 2000-gebied Duinen Goeree & Kwade Hoek ligt in de provincie Zuid-Holland en behoort tot het grondgebied van de gemeente Goedereede.

3. GEBIEDSBESCHRIJVING EN BEGRENZING

3.1 Gebiedsbeschrijving

Het gebied Duinen Goeree & Kwade Hoek omvat een aantal duingebieden aan de noordwestkant van Goeree, plus de aan de zeezijde gelegen Kwade Hoek. Het vormt de overgang van kwelder naar strandvlakte.

De Kwade Hoek dankt zijn naam aan het feit dat, vooral bij storm, schepen vast kwamen te zitten op de daar aanwezige zandbanken.

Door de aanleg van een stuifdijk in de jaren '60 en de Haringvlietdam in de jaren '70 werden zeestromen en geulen als het ware zeewaarts afgebogen, waardoor er in die tijd een concentratie van zandbanken voor de kust ontstond. De zandbanken, waaronder een grote haak in het noordoosten, vallen bij eb grotendeels droog en groeien nog steeds aan. Geologische processen die bij de opbouw van de Nederlandse kust een rol hebben gespeeld zijn in het gebied nog dagelijks waarneembaar.

Het gebied bestaat aan de zeezijde uit strand. Bij de Kwade Hoek zijn hier op grote schaal jonge duintjes tot ontwikkeling gekomen. De vlakke gedeelten zijn sterk begroeid geraakt, deels met vegetaties van groene stranden, deels met schorvegetaties. Meer landinwaarts liggen schorren die doorsneden worden door kronkelige krekens. Achter de duintjes hebben zich vochtige primaire duinvalleien ontwikkeld. Het is dus een afwisselend en dynamisch landschap met primaire duinvorming, slikken, schorren, valleien en duinstruweel.

De duinen van Goeree zijn ontstaan in de vroege Middeleeuwen. Uit die tijd stammen de West-, Middel- en Oostduinen. Door herhaaldelijke verstuiwing zijn deze duingebieden afgevlakt. De duingebieden langs de kust zijn jonger. Het kalkrijke duingebied van de kop van Goeree bestaat uit vier deelgebieden die onder andere de botanisch meest soortenrijke vroongronden in ons land, een vorm van het habitatype grijze duinen, herbergen. De Westduinen en de Middelduinen hebben een reliëfarm, golvend duinlandschap met kleine laagtes en duintjes, waarin een kleinschalig mozaïek van duingrasland en duinvalleien aanwezig is, deels met bos beplant. De Oostduinen is een vergraven kopjesduingebied met infiltratiegeulen, duinvalleien, droog duingrasland en duinstruweel. De duinen aan de westkant van Goeree (Westhoofd en Springertduinen) bestaan uit kalkarme duinen, veel duinstruweel en een duinvallei (Westhoofdvallei).

3.2 Landschappelijke context en kenmerken begrenzing

Duinen Goeree & Kwade Hoek behoort tot het Natura 2000-landschap 'Duinen'.

De begrenzing van het Habitatrictlijngebied Duinen Goeree & Kwade Hoek is bepaald aan de hand van de ligging van de natuurlijke habitats en de leefgebieden van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen (zie paragraaf 4.4). Daarnaast omvat het begrensde gebied ook natuurwaarden die integraal onderdeel uitmaken van de ecosystemen waartoe de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten behoren alsmede nieuwe natuur indien dit noodzakelijk wordt geacht om bedreigde en schaarse habitattypen en leefgebieden van soorten te herstellen.

Bij de keuze en de afbakening van de gebieden is geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houdend met de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna.²

² Hof van Justitie EG ,7 november 2000, First Corporate Shipping, zaak C-371/98, punten 15 en 25

3.3 Begrenzing en oppervlakte

De begrenzing van het Natura 2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Op hoofdlijnen bestaat het Natura 2000-gebied uit het Vogelrichtlijngebied Kwade Hoek en het Habitatrictlijngebied Duinen Goeree & Kwade Hoek.

Het Habitatrictlijngebied Duinen Goeree & Kwade Hoek bestaat uit de deelgebieden Oost- en Middelduinen, de vroongronden van de Westduinen en aan de zuidwestzijde Westhoofd en Springertduinen. De westgrens van het aan zee gelegen duinencomplex Westhoofd en Springertduinen loopt langs de duinvoet van het buitenduin. Bij duinaangroei verplaatst de grens zich zeewaarts, bij duinafslag landinwaarts met de duinvoet mee (zie paragraaf 3.4). Voor het Vogelrichtlijngebied Kwade Hoek wordt als grens aan de zeezijde de gemiddelde laag-laagwaterlijn aangehouden.

De begrenzing van het Habitatrictlijngebied Duinen Goeree & Kwade Hoek (zoals aangemeld) is op de kaart op enkele technische punten aangepast³.

- Bebouwing, die reeds tekstueel was geëxclaveerd, is zoveel mogelijk ook op de kaart buiten de begrenzing gebracht (°). Voor verharde wegen geldt dit uitsluitend voor wegen die langs de grens van het gebied lopen.
- De begrenzing is waar mogelijk gelegd langs topografisch herkenbare lijnen, zoals wegen, wateren, perceelscheidingen en bosranden.
- De zeewaartse grens van het Habitatrictlijngebied bij Kwade Hoek is gelijkgetrokken met die van het Vogelrichtlijngebied Kwade Hoek. Verder verschil in begrenzing met dit Vogelrichtlijngebied (duinen) betreft een logisch verschil dat blijft gehandhaafd.
- Ter hoogte van Kwade Hoek tussen Stellendam en het Flauwe Werk is de grens tussen het Natura 2000-gebied Voordelta en dit gebied verlegd (zie ook voorlaatste alinea van deze paragraaf). Tussen hoofdpaal 8 en hoofdpaal 10 ter hoogte van de Middelduinen volgt de grens de laagwaterlijn zoals aangegeven op de Topografische Kaart (TOP10-versie 2005). Tussen hoofdpaal 8 en Stellendam ligt de grens op de buitengrens van kadastrale percelen Goedereede C553, C554 en C558, die in erfpacht zijn uitgegeven aan de Vereniging Natuurmonumenten. (°)
- De zeewaartse begrenzing van het gebied ten westen van het Flauwe Werk is gelegd op de duinvoet van het buitenduin (zie ook volgende paragraaf).

Overige wijzigingen groter dan 1 ha worden toegelicht in de volgende alinea's.

De begrenzing van het Habitatrictlijngebied (zoals aangemeld) is op een aantal plaatsen aangepast. Dit betreft de volgende wijzigingen:

- Het Zuiderdiep en omgeving (137 ha) ten westen van Stellendam (N57) zijn overgeheveld naar het Habitatrictlijngebied Haringvliet omdat het in landschappelijk opzicht beter daarbij aansluit. Bovendien zal het Zuiderdiep een belangrijke functie gaan vervullen in de ontwikkeling van brakke natuur in de Zuiderdieppolders (ten noordoosten van Stellendam), die onderdeel worden van het Habitatrictlijngebied Haringvliet.
- Ten noordwesten van Havenhoofd (circa 5,5 ha) en ten westen van de Springertpolder (circa 1,1 ha) is het gebied uitgebreid met terrein, onderdeel van het duingebied.

³ Wijzigingen aangeduid met een nulletje (°) betreffen aanpassingen ten opzichte van het ontwerpbesluit

Ten opzichte van het ontwerpbesluit is de begrenzing van het Habitatrictlijng gebied verder nog op de volgende punten aangepast³:

- Tussen Stellendam en het Flaauwe Werk (Goeree) is de grens tussen Voordelta en het Habitatrictlijng gebied Duinen Goeree zeewaarts verlegd. Dit betreft kwelders, stranden en duinen die in ecologisch en beheerstechnisch opzicht een geheel vormen met het Natura 2000-gebied Duinen Goeree & Kwade Hoek (uitbreiding 406 ha). De Voordelta wordt beheerd door de Staat (Rijkswaterstaat) en de Kwade Hoek door de Vereniging Natuurmonumenten. De keuze uit het ontwerpbesluit om de grens te verleggen naar de gemiddeld laag-laagwaterlijn is daarmee verlaten omdat dit door natuurlijke dynamiek geen vaste grens is. (°)
- In de binnenduintrand ter hoogte van de Westhoofdvallei is het gebied uitgebreid met duingebied dat abusievelijk was komen te vervallen als onderdeel van een complex vakantiehuizen dat op kaart is geëxclaveerd (2,7 ha) (°);
- Aan de oostzijde van Ouddorp is een kinderspeelplaats aan de rand van het gebied buiten de begrenzing van het gebied gebracht (0,9 ha) (°);
- Aan de oostzijde van de Westduinen is een vlak perceel agrarisch grasland, dat van de Westduinen is gescheiden door een bosstrook, buiten de begrenzing gebracht omdat het terrein geen betekenis heeft voor de instandhouding van het gebied. De grens is gelegd tussen de Westduinen en de bomerij (1,6 ha) (°).

De begrenzing van het Vogelrichtlijng gebied is op twee plaatsen aangepast teneinde de grens aan de landzijde te leggen op de overgang van kwelder naar duingebied (de watervogels waarvoor het gebied is aangewezen maken niet of nauwelijks gebruik van het duingebied). Dit levert een uitbreiding op van circa 3 ha ten oosten van Havenhoofd en een verkleining van circa 15 ha tussen de Oostduinen en Ouddorp (zie bijlage A).

De grens tussen het Vogelrichtlijng gebied Kwade Hoek (zoals aangewezen en opgenomen in het ontwerpbesluit) en Vogelrichtlijng gebied Voordelta tussen Stellendam en het Flaauwe Werk (Goeree) is verlegd (zie boven, bijlage A): gebiedsdelen zijn van het ene naar het andere gebied overgeheveld. Dit betreft zeegebied dat ecologisch en beheerstechnisch beter aansluit bij Natura 2000-gebied Voordelta dan bij Kwade Hoek (verkleining 59 ha). De keuze uit het ontwerpbesluit om de grens te verleggen naar de gemiddeld laag-laagwaterlijn is daarmee verlaten omdat dit door natuurlijke dynamiek geen vaste grens is. (°)

Het Natura 2000-gebied beslaat een oppervlakte van 1627 ha. Het Vogelrichtlijng gebied Kwade Hoek ligt in zijn geheel binnen het Natura 2000-gebied en beslaat een oppervlakte van 826 ha. Deze cijfers betreffen bruto-oppervlakten, omdat bij de berekening geen rekening is gehouden met niet op de kaart, tekstueel uitgesloten delen (zie paragraaf 3.4).

3.4 Toelichting bij de kaart en uitgesloten delen

De begrenzing van het Natura 2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Voor zover van toepassing is daarbij onderscheid gemaakt tussen de begrenzingen van Habitatrictlijng gebied en Vogelrichtlijng gebied. Daar waar de kaart en de Nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaart-technische redenen, niet overeenstemmen, is de tekst in deze paragraaf doorslaggevend. In voorkomende gevallen zijn op de kaart ook aangrenzende Natura 2000-gebieden aangegeven. Aan de indicatief aangeduide begrenzing van deze gebieden kunnen geen rechten worden

ontleend (voor de begrenzing van deze gebieden wordt verwezen naar de kaarten van de betreffende aangewezen of aangemelde gebieden).

Voor de begrenzing van Natura 2000-gebieden geldt de volgende algemene exclaveringsformule: Bestaande bebouwing, tuinen, erven, verhardingen en hoofdspoorwegen maken geen deel uit van het aangewezen gebied, tenzij daarvan in paragraaf 3.3 is afgeweken. Voor de gebruikte begrippen gelden de volgende definities (voor zover van toepassing in het onderhavige gebied):

- **Bebouwing** betreft één of meer gebouwen of bouwwerken geen gebouwen zijnde. **Gebouw:** elk bouwwerk, dat een voor mensen toegankelijke overdekte geheel of gedeeltelijk met wanden omsloten ruimte vormt. **Bouwwerk:** elke constructie van enige omvang van hout, steen, metaal of ander materiaal, welke hetzij direct of indirect met de grond verbonden is hetzij direct of indirect steun vindt in of op de grond.
- **Verhardingen** kunnen bijvoorbeeld zijn: wegen, pleinen, parkeervoorzieningen, erfverhardingen en steenglooingen. **Wegen** betreffen alle voor het gemotoriseerd verkeer in gebruik zijnde kunstmatig verharde wegen met inbegrip van de daarin liggende bruggen en duikers en de tot die wegen behorende paden en bermen of zijkanten.

Met betrekking tot het grensverloop langs verharde wegen, watergangen, waterkerende dijken en de duinvoet geldt het volgende (voor zover van toepassing in het onderhavige gebied), tenzij daarvan in paragraaf 3.3 is afgeweken:

- Waar de buitengrens van een gebied wordt gevormd door een verharde weg wordt de grens gelegd op de voet van het talud of langs de wegberm aan de zijde van het gebied.
- Waar de buitengrens van een gebied wordt gevormd door een watergang die op de kaart slechts door een enkelvoudige lijn wordt aangegeven, wordt de grens gelegd op de watergrens die, gezien vanuit het gebied, aan de overzijde is gelegen omdat dergelijke wateren een ecologisch/ waterhuishoudkundige eenheid vormen met de aanwezige natte habitats/leefgebieden.
- De zeewaartse grens van duingebieden loopt langs de duinvoet van het buitenduin. Bij duinaangroei, zowel van natuurlijke als kunstmatige aard, verplaatst de grens zich zeewaarts, bij duinafslag landinwaarts met de duinvoet mee.
- Waar de buitengrens van het watergebied samenvalt met een waterkerende dijk ligt de grens op de buitenteen van de dijk. Waar de buitengrens van een landgebied samenvalt met een waterkerende dijk ligt de grens op de teen van de dijk aan de gebiedszijde.

4. NATURA 2000-WAARDEN

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt allereerst een opsomming gegeven van de waarden waaraan het gebied zijn betekenis ontleend als Habitatrichtlijngebied en Vogelrichtlijngebied. Wat betreft de aanwijzing als Habitatrichtlijngebied wordt in paragrafen 4.2.1 en 4.2.2 een lijst gegeven van de habitattypen (met vermelding van de aanwezige subtypen) en Habitatrichtlijn-soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Paragraaf 4.2.3 vermeldt de vogelsoorten waarvoor het gebied onder de Vogelrichtlijn is aangewezen. Op alle vermelde habitattypen en soorten is een instandhoudingsdoelstelling van toepassing (zie hoofdstuk 5).

Vervolgens wordt in paragraaf 4.3 vermeld welke selectiecriteria op het Habitatrichtlijngebied van toepassing zijn met een opgave van de relatieve betekenis van het gebied. Ten tweede is onderbouwd waarom het gebied als Habitatrichtlijngebied is geselecteerd. Van elk habitatype of van elke soort waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet, is in tekst en tabelvorm in bijlage B.3 aangegeven waarom dit het geval is. In de bijlage zijn ook cijfers van andere gebieden opgenomen waaruit het relatief belang van het gebied wordt afgezet tegen de betekenis van de andere Habitatrichtlijngebieden die aan de selectiecriteria voldoen. Tenslotte beschrijft paragraaf 4.4 de verspreiding van habitattypen en soorten binnen het gebied, ter onderbouwing van de gevolgde gebiedsbegrenzing.

4.2 Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen

4.2.1 Habitatrichtlijn: habitattypen (bijlage I⁴)

Het gebied is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitats opgenomen in bijlage I van de Habitatrichtlijn. Ten behoeve van de nationale uitwerking van de Habitatrichtlijn is een deel van de habitattypen verdeeld in subtypen, vanwege de zeer ruime variatie in fysieke omstandigheden en soortensamenstelling. De namen van de habitattypen en daarvan afgeleide subtypen zullen verder met hun verkorte namen worden aangeduid. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en/ of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B, paragraaf 1, van deze Nota van toelichting³.

H1140 Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten (°)
Verkorte naam Slik- en zandplaten

betreft het subtype:

H1140A Slik- en zandplaten (*getijdengebied*)

H1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia* spp. en andere zoutminnende planten
Verkorte naam Zilte pionierbegroeiingen

betreft de subtypen:

H1310A Zilte pionierbegroeiingen (*Zeekraal*)

H1310B Zilte pionierbegroeiingen (*Zeevetmuur*)

H1320 Schorren met slijkgrasvegetatie (*Spartinion maritimae*)
Verkorte naam Slijkgrasvelden

H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
Verkorte naam Schorren en zilte graslanden

betreft het subtype:

H1330A Schorren en zilte graslanden (*buitendijks*)

H2110 Embryonale wandelende duinen
Verkorte naam Embryonale duinen

H2120 Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* ("Witte duinen")
Verkorte naam Witte duinen

⁴ Bijlagen I en II laatstelijk aangepast op 20 november 2006, Richtlijn 2006/105/EG, Pb EG L 363, 20.12.2006, p. 368-405 (zie ook rectificatie PB EG L 80, 21.3.2007, p. 15); prioritaire habitattypen zijn met een sterretje (*) aangeduid

H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("Grijze duinen")
Verkorte naam Grijze duinen

betreft de subtypen:

H2130A *Grijze duinen (*kalkrijk*)

H2130B *Grijze duinen (*kalkarm*)

H2130C *Grijze duinen (*heischraal*)

H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*
Verkorte naam Duindoornstruwelen

H2190 Vochtige duinvalleien
Verkorte naam Vochtige duinvalleien

betreft de subtypen:

H2190A Vochtige duinvalleien (*open water*)

H2190B Vochtige duinvalleien (*kalkrijk*)

H2190C Vochtige duinvalleien (*ontkalkt*)

H2190D Vochtige duinvalleien (*hogere moerasplanten*) (°)

H6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones

Verkorte naam Ruigten en zomen

betreft de subtypen:

H6430B Ruigten en zomen (*Harig wilgenroosje*)

H6430C Ruigten en zomen (*droge bosranden*) (°)

4.2.2 Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II^A)

Het gebied is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrichtlijn, waarvoor het gebied een wezenlijke functie in de levenscyclus vervult. Hiermee wordt een significante bijdrage geleverd aan de instandhouding op landelijk niveau.

Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en/of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B, paragraaf 1, van deze Nota van toelichting.

H1014 Nauwe korfslak *Vertigo angustior*

H1340 *Noordse woelmuis *Microtus oeconomus*

4.2.3 Vogelrichtlijn: soorten (bijlage I en artikel 4.2)

Het gebied is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage I van de Vogelrichtlijn: Lepelaar (A034), Brandgans (A045), Kluut (A132), Strandplevier (A138) en Rosse grutto (A157).

Andere trekkende vogelsoorten waarvoor het gebied van betekenis is als voedselgebied, overwinteringsgebied en/of rustplaats (artikel 4.2): Fuut (A005), Aalscholver (A017), Grauwe gans (A043), Bergeend (A048), Wintertaling (A052), Pijlstaart (A054), Slobeend (A056), Scholekster (A130), Bontbekplevier (A137), Zilverplevier (A141), Drieteenstrandloper (A144), Bonte strandloper (A149), Wulp (A160) en Tureluur (A162).

Wijzigingen ten opzichte van de aanwijzing als Vogelrichtlijngebied (Kwade Hoek, 1994) zijn verklaard in bijlage B, paragraaf 2, van deze Nota van toelichting.

4.3 Habitatrichtlijn: waarden waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet

4.3.1 Habitattypen (bijlage I)

Voor niet-prioritaire habitattypen zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de “vijf belangrijkste gebieden” geselecteerd. Voor habitattypen welke verdeeld zijn in subtypen, geldt een aantal van “drie belangrijkste gebieden” per subtype. Voor prioritaire habitattypen geldt een aantal van “tien belangrijkste gebieden” en voor subtypen van prioritaire habitattypen een aantal van “vijf belangrijkste gebieden” per subtype. Verdeling in subtypen ten behoeve van de selectie is alleen toegepast indien de subtypen een verschillende verspreiding hebben en de beschikbare gegevens verdeling in subtypen toelaten. De betekenis van het gebied is afgemeten aan de aanwezige oppervlakte en zo nodig ook de representativiteit van het habitatype. In een tweede stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding⁵ (zie ook bijlage B, paragraaf 3).

Habitat-type	X ^a	Y ^b	Landelijke oppervlakte ^c	Oppervlakte Duinen Goeree ^d	Oppervlakte in Yde gebied ^e	Bron Duinen Goeree
H1140A	3	3	109.000	0,3 %	0,3 %	Topografische Kaart 2005
H2110	5	5	360	7 %	7 %	zie bijlage B3
H2130C	5	5	50-100	> 10 %	5-10 %	NM & ZHL 2007 ^f
H2190D	3	3	250	R (5%)	17 %	NM & ZHL 2007 ^f

- (a) Aantal gebieden dat maximaal voor dit habitatype kan worden geselecteerd volgens het criterium: “behorend tot één van de X belangrijkste gebieden” voor het betreffende habitatype
- (b) Aantal gebieden dat op grond van dit selectiecriteria voor het habitatype is geselecteerd (Y < X indien er minder dan X gebieden zijn waarin het habitatype is vastgesteld of voorkomt in differentiërende omvang)
- (c) Geschatte landelijke oppervlakte van het (subtype van het) habitatype in hectaren
- (d) Oppervlakte in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de landelijke oppervlakte. De letter “R” in deze kolom geeft aan dat het gebied is geselecteerd teneinde voldoende regionale spreiding te verkrijgen binnen het landelijke verspreidingsgebied van het habitatype of subtype
- (e) Oppervlakte van het habitatype in het Yde belangrijkste gebied (niet ingevuld indien niet van belang voor de bepaling van de relatieve betekenis van het gebied, c.q. representativiteit doorslaggevend)
- (f) Vegetatiestructuur- en habitattypenkaart Goeree (Natuurmonumenten 2007) en volgens opgave van het Zuidhollands Landschap (deelgebied Westduinen)

4.3.2 Soorten (bijlage II)

Voor prioritaire en de niet-prioritaire soorten zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel respectievelijk de tien en de vijf belangrijkste gebieden geselecteerd. De betekenis van het gebied is afgemeten aan de omvang van de aanwezige populatie. In een tweede stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding. Het gebied is aangewezen voor twee soorten die in het gebied voorkomen, maar het betreffen geen selectiesoorten (zie paragraaf 4.2.2.).

4.4 Voorkomen habitattypen en soorten in Duinen Goeree & Kwade Hoek

De begrenzing van het Habitatrichtlijngebied is bepaald aan de hand van de ligging van habitattypen en leefgebieden van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. De verspreiding van de betreffende habitattypen en soorten binnen het gebied wordt in deze paragraaf globaal beschreven ter onderbouwing van de gevolgde begrenzing. Het is niet bedoeld als een uitputtende beschrijving.

Grote delen van het gebied worden afgedekt door habitattypen van slikken, kwelders en duinen waarvoor het gebied is aangewezen. Deelgebied Kwade Hoek, gelegen in het noordoosten van het gebied in de Haringvlietmonding, is een uitgestrekt gebied van met name kwelders en slikken met de habitattypen Schorren en zilte graslanden

⁵ De selectiecriteria zijn verder uitgewerkt in het Verantwoordingsdocument (2003)

(H1330), Zilte pionierbegroeiingen (H1310) en Slik- en zandplaten (H1140). Op het strand aan de noordzijde van de Kwade Hoek komt het habitatype Embryonale duinen (H2110) voor. Aan de zuidzijde zijn Vochtige duinvalleien (H2190) aanwezig. Kwelders en duinvalleien van de Kwade Hoek vormen ook het leefgebied van de Noordse woelmuis (H1340). Het habitatype Witte duinen (H2120) is aanwezig in de buitenste duinenrij van de Kwade Hoek en van het westelijk deel van het gebied (vanaf de Brouwersdam) tot en met de Oostduinen (met een onderbreking langs het Flauwe Werk). Het westelijk deel van de buitenduinen van het gebied bestaat verder voornamelijk uit Duindoornstruwelen (H2160) met verspreide Grijze duinen (H2130) en Vochtige duinvalleien (H2190). Duindoornstruwelen overheersen ook tussen het Flauwe Werk en de Oostduinen. Middelduinen en Oostduinen bestaan verder uit een mozaiek van Grijze duinen en Vochtige duinvalleien met in de Oostduinen ook veel Duindoornstruwelen. Verder oostelijk bestaan de duinen aan de zuidzijde van de Kwade Hoek vooral uit Vochtige duinvalleien en Duindoornstruwelen. De vroongronden van de Westduinen (ten westen van Ouddorp) bestaan grotendeels uit Grijze duinen (met name het subtype *heischraal*, H2130C) met verspreid Vochtige duinvalleien. De Nauwe korfslak (H1014) is verspreid in het gebied aangetroffen in de Westhoofdvallei, Middelduinen en Oostduinen. De Noordse woelmuis komt voor op de Kwade Hoek en verder verspreid in het duingebied (vooral in duinvalleien).

5. INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

5.1 Inleiding

Het ecologisch netwerk Natura 2000 moet de betrokken natuurlijke habitats en leefgebieden van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Onder het begrip “instandhouding” wordt een geheel van maatregelen verstaan die nodig zijn voor het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding. Ingevolge artikel 4, vierde lid, Habitatrichtlijn worden bij aanwijzing als Habitatrichtlijngebied “tevens de prioriteiten vast[gesteld] gelet op het belang van de gebieden voor het in een gunstige staat van instandhouding behouden of herstellen van een type natuurlijke habitat [...] of van een soort [...] alsmede voor de coherentie van Natura 2000 en gelet op de voor dat gebied bestaande dreiging van achteruitgang en vernietiging”.

Deze bepaling is in artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 nader uitgewerkt. Op grond van dit artikel bestaat de verplichting om in een aanwijzing doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van leefgebieden van vogelsoorten dan wel doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van natuurlijke habitats of populaties van de in het wild levende dier- en plantensoorten op te nemen. Om die reden zijn voor elk Natura 2000-gebied instandhoudingsdoelstellingen ontwikkeld, waarbij per habitatype en per (vogel)soort is uitgegaan van landelijke doelen en de bijdrage die een gebied redelijkerwijs kan leveren voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau. Voor de Natura 2000-gebieden zullen in beheerplannen instandhoudingsmaatregelen worden uitgewerkt die beantwoorden aan de ecologische vereisten van de betrokken natuurlijke habitats en soorten. Daarbij dient ook acht te worden geslagen op de “kernopgaven” die voorafgaand aan de uitwerking van de instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd.

Voor de acht onderscheiden Natura 2000-landschappen⁶ zijn op grond van de daar voorkomende habitattypen en soorten, hun landelijke betekenis van deze waarden binnen het betreffende landschap, de belangrijkste verbeteropgaven en de beïnvloedingsmogelijkheden kernopgaven geformuleerd. Per landschap omvatten ze de belangrijkste behoud- en herstelopgaven. De kernopgaven stellen prioriteiten ('richting geven') en geven overeenkomsten en verschillen tussen en binnen de gebieden aan. Zij hebben in het bijzonder betrekking op habitattypen en soorten die sterk onder druk staan en/of waarvoor Nederland van groot of zeer groot belang is. De kernopgaven worden per Natura 2000-landschap behandeld en opgesomd in hoofdstuk 5 van het Natura 2000 doelendocument (2006)⁷.

5.2 Algemene doelen

Behoud en indien van toepassing herstel van:

1. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van Natura 2000 zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie.
2. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie, die zijn opgenomen in bijlage I of bijlage II van de Habitatrichtlijn. Dit behelst de benodigde bijdrage van het gebied aan het streven naar een op landelijk niveau gunstige staat van instandhouding voor de habitattypen en de soorten waarvoor het gebied is aangewezen.
3. de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied, inclusief de samenhang van de ecologische structuur en functies van de habitattypen en van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen.
4. de op het gebied van toepassing zijnde ecologische vereisten van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

5.3 Habitatrichtlijn: Habitattypen (bijlage I)

H1140 Slik- en zandplaten

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit Slik- en zandplaten, *getijdengebied* (subtype A).

Toelichting Het habitatype Slik- en zandplaten, *getijdengebied* (subtype A) komt voor op de Kwade Hoek. Er zijn geen aanwijzingen voor negatieve kwaliteitsbeïnvloeding door menselijke activiteiten. Het doel voor kwaliteit is daarom, in tegenstelling tot de landelijke verbeteropgave, op behoud gezet.

H1310 Zilte pionierbegroeiingen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting De Zilte pionierbegroeiingen van de Kwade Hoek vormen binnen de Zeeuwse en Zuid-Hollandse eilanden de beste voorbeelden, zowel wat betreft de Zilte pionierbegroeiingen, *Zeekraal* (subtype A) als de Zilte pionierbegroeiingen, *Zeevetmuur* (subtype B).

⁶ Het Natura 2000-landschap van het gebied waarop dit besluit betrekking heeft, staat vermeld in paragraaf 3.2 van deze Nota van toelichting

⁷ In de tabellen 5.2 t/m 5.9 zijn per landschap de kernopgaven vermeld: allereerst de kernopgaven op landsschapsschaal (5.2.1, 5.3.1 enz.) en vervolgens de toedeling aan de gebieden (5.2.2, 5.3.2 enz.)

- H1320 Slijkgrasvelden**
 Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.
 Toelichting Het habitatype Slijkgrasvelden is marginaal aanwezig en alleen in de vorm met de exoot Engels slijkgras.
- H1330 Schorren en zilte graslanden**
 Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit Schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (subtype A).
 Toelichting Het habitatype Schorren en zilte graslanden verkeert landelijk in een matig ongunstige staat van instandhouding. De Schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (subtype A) van de Kwade Hoek behoren binnen de Zeeuwse en Zuid-Hollandse eilanden tot de weinige voorbeelden van het type op zandige bodem.
- H2110 Embryonale duinen**
 Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.
 Toelichting Het habitatype Embryonale duinen is landelijk niet bedreigd. Bij de Kwade Hoek ligt één van de weinige aangroeiende duingebieden in Zuidwest-Nederland waarvan dit habitatype een onderdeel vormt. Het habitatype is onder meer van belang als broedbiotoop van Strandplevieren (A138).
- H2120 Witte duinen**
 Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.
 Toelichting Het habitatype Witte duinen is landelijk niet bedreigd. Bij de Kwade Hoek ligt één van de weinige aangroeiende duingebieden in Zuidwest-Nederland met een dynamische zeereep. De aanwezigheid van dit habitatype is ook van groot belang voor het instuiven van kalkrijk zand in aangrenzende overige habitattypen.
- H2130 *Grijze duinen**
 Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit Grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A), behoud oppervlakte en kwaliteit Grijze duinen, *kalkarm* (subtype B) en behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit Grijze duinen, *heischraal* (subtype C).
 Toelichting Alle subtypen van het habitatype Grijze duinen verkeren landelijk in een zeer ongunstige staat van instandhouding. Voor de jonge duinen is verbetering van de kwaliteit en uitbreiding van de oppervlakte van habitatype Grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A) een opgave vanuit de vergraste begroeiingen of struweel. Het gebied levert voorts een zeer grote bijdrage aan het landelijke doel voor Grijze duinen, *kalkarm* (subtype B) en Grijze duinen, *heischraal* (subtype C). Subtype C komt vooral voor op de vroongronden (in het bijzonder van de Westduinen en Middelduinen), met als bijzonderheid de Herfstschroeforchis in de Westduinen. De laatste jaren heeft echter wel een afname van de kwaliteit van Grijze duinen, *heischraal* (subtype C) plaatsgevonden. Recent is in de Middelduinen veel geïnvesteerd in herstel van de hydrologie van deze vroongronden met adequate beheersmaatregelen (begrazing).

- H2160 Duindoornstruwelen**
Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit. Enige achteruitgang oppervlakte ten gunste van habitatype H2130 Grijze duinen of H2190 Vochtige duinvalleien is toegestaan.
Toelichting Het habitatype Duindoornstruwelen is over voldoende oppervlakte aanwezig en landelijk niet bedreigd. Uitbreiding van het habitatype kan een bedreiging vormen voor onder meer habitatype H2130 Grijze duinen. Het type komt lokaal in goede kwaliteit (met veel struweelsoorten) voor op locaties die niet conflicteren met de doelstellingen voor habitatype H2130 Grijze duinen of habitatype H2190 Vochtige duinvalleien. Op dergelijke locaties is behoud van belang. Om kwaliteit te behouden moeten alle successiestadia in het gebied aanwezig zijn, ook de jonge stadia die als matig zijn beoordeeld.
- H2190 Vochtige duinvalleien**
Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit Vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D), behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit Vochtige duinvalleien, *open water* (subtype A), uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit Vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B) en Vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (subtype C).
Toelichting In dit gebied komen enkele goed ontwikkelde Vochtige duinvalleien voor in de vormen *open water* (subtype A), *kalkrijk* (subtype B) en *ontkalkt* (subtype C), zoals in de Meinderswaalvallei, in de Kwade Hoek en in de Middelduinen. In de Middel- en Oostduinen wordt gewerkt aan uitbreiding oppervlakte en kwaliteitsverbetering van Vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B) en Vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (subtype C). Daarnaast bevat het gebied echter ook een aantal verdroogde en verruigde valleien (onder andere Westhoofdvallei, Kwade Hoek) waar uitbreiding van Vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B) mogelijk is. Vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D) komen op diverse plekken in de Oostduinen voor.
- H6430 Ruigten en zomen**
Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit Ruigten en zomen, *Harig wilgenroosje* (subtype B) en Ruigten en zomen, *droge bosranden* (subtype C).
Toelichting Ruigten en zomen, *Harig wilgenroosje* (subtype B) betreft een sterk bedreigde en in het duingebied zeldzame brakke variant van het habitatype Ruigten en zomen, gekenmerkt door heemst en echt lepelblad. Door de grote dynamiek bestaan in de Kwade Hoek goede mogelijkheden voor duurzaam behoud van het habitatype. Andere voorbeelden van dit habitatype met heemst in Zuidwest-Nederland zijn verdwenen of als gevolg van verzoeting veel moeilijker duurzaam te behouden. Lokaal komt ook habitatype Ruigten en zomen, *droge bosranden* (subtype C) voor.

5.4 Habitatrictlijn: soorten (bijlage II)

- H1014 Nauwe korfslak**
Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
Toelichting Het betreft één van de gebieden die de grootste bijdrage leveren voor de Nauwe korfslak.

- H1340** ***Noordse woelmuis**
Doel Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.
Toelichting De Noordse woelmuis komt verspreid door het hele Natura 2000-gebied Duinen Goeree & Kwade Hoek voor. Het lijkt niet mogelijk om het leefgebied hier nog verder uit te breiden. Door voortschrijdende verruiging neemt de kwaliteit van het leefgebied af. Door verbetering van de kwaliteit van het leefgebied kan het gebied bijdragen aan de landelijke uitbreidingsdoelstelling.

5.5 Vogelrichtlijn: broedvogels

- A138** **Strandplevier**
Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied als bijdrage aan de draagkracht voor de populatie van het Deltagebied van ten minste 220 paren.
Toelichting Ondanks de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is niet voor uitbreiding van de populatie strandplevieren gekozen gezien de onzekerheid in de ontwikkelingen in het Deltagebied. Mogelijkheden voor verbetering kwaliteit leefgebied zullen wel worden onderzocht. De sleutelpopulatie is alleen op regionaal niveau gedefinieerd (gebaseerd op een 5 jaarsgemiddelde) vanwege het sterk wisselende voorkomen per gebied.

5.6 Vogelrichtlijn: niet-broedvogels

- A005** **Fuut**
Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 60 vogels (seizoensgemiddelde).
Toelichting Het gebied heeft voor de Fuut onder meer een functie als foerageergebied. De aantallen Futen fluctueren zonder duidelijke trend, net zoals in de Voordelta en Oosterschelde. Er is geen sprake van een toename. De landelijk matig ongunstige staat van instandhouding heeft vooral betrekking op de situatie in het IJsselmeergebied, niet op de duinen.

- A017** **Aalscholver**
Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 250 vogels (seizoensgemiddelde).
Toelichting Het gebied heeft voor de Aalscholver onder meer een functie als foerageergebied en als slaappleaats. Tot voor kort was er een toename in aantallen zoals in de Oosterschelde, maar recentelijk (2003) zijn lage aantallen waargenomen. Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

- A034** **Lepelaar**
Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 20 vogels (seizoensgemiddelde).
Toelichting Aantallen Lepelaars zijn in de nazomer van internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort onder meer een functie als foerageergebied en als slaappleaats. Het aantal Lepelaars in de Kwade Hoek is verbonden

aan de aantallen in enkele omliggende gebieden (Kiekgat, mogelijk Scheelhoek en recent Westplaat). De aantallen fluctueren sterk, maar er is geen toename waargenomen zoals in Voordelta (Westplaat) en Oosterschelde. Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

A043 **Grauwe gans**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 240 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de Grauwe gans onder meer een functie als foerageergebied en als slaappleaats. Het verloop van de aantallen is hetzelfde als dat van een aantal grondeleenden in de Voordelta. In de jaren negentig was er een daling die zich inmiddels heeft hersteld. Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

A045 **Brandgans**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 110 vogels (seizoensgemiddelde) voor het foerageergebied en gemiddeld 32.400 (seizoensmaximum) voor het gebied als slaappleaats.

Toelichting Aantallen Brandganzen zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort onder meer een functie als foerageergebied en als slaappleaats. De draagkrachtschatting heeft zowel betrekking op de foerageerfunctie als op de slaappleaatsfunctie. De aantallen zijn laag en fluctueren sterk. Er is geen toename van de aantallen Brandganzen zoals in de Oosterschelde. Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

A048 **Bergeend**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 280 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de Bergeend onder meer een functie als foerageergebied en als slaappleaats. Voor de Bergeend vormt de Kwade Hoek (samen met de Westplaat) onder meer een verzamelplaats voor de ruitrek. Daardoor wijkt het seizoensverloop van de aantallen af van het verloop in andere delen van de Delta, met maxima voor en na de rui (juni/juli en september). De trend is niet significant, maar met een toenemende tendens anders dan in de Voordelta. Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

A052 **Wintertaling**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 530 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de Wintertaling onder meer een functie als foerageergebied. De aantallen zijn recent toegenomen. Het dal in de jaren negentig die de trends van de meeste grondeleenden in de Voordelta vertonen, ontbreekt bij de Kwade Hoek. Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want er is geen landelijke herstelopgave.

- A054 Pijlstaart**
Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 200 vogels (seizoensgemiddelde).
Toelichting De pleisterende aantallen Pijlstaarten zijn van internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort onder meer een functie als foerageergebied. De aantallen fluctueren en er valt geen duidelijke trend uit af te leiden. Het dal in de jaren negentig die de trends van de meeste grondeleenden in de Voordelta vertonen, ontbreekt bij de Kwade Hoek. Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want er is geen landelijke herstelopgave.
- A056 Slobeend**
Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 20 vogels (seizoensgemiddelde).
Toelichting Het gebied heeft voor de Slobeend onder meer een functie als foerageergebied. De aantallen zijn toegenomen. Het dal in de jaren negentig die de trends van de meeste grondeleenden in de Voordelta vertonen, ontbreekt bij de Kwade Hoek. Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.
- A130 Scholekster**
Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 790 vogels (seizoensgemiddelde).
Toelichting Het gebied heeft voor de Scholekster onder meer een functie als foerageergebied en als slaapplaats. De aantalsontwikkeling herinnert aan die van de Westerschelde, met vanaf begin jaren negentig een toename, gevolgd door een sterke afname vanaf 1998 en een recent herstel in 2003. Er is echter geen sprake van een duidelijke trend over de gehele periode.
- A132 Kluut**
Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 180 vogels (seizoensgemiddelde).
Toelichting Het gebied heeft voor de Kluut onder meer een functie als foerageergebied en als slaapplaats. De waargenomen aantallen betreffen vooral pleisterende vogels in de periode maart-augustus. Voor de Kluut vormt de Kwade Hoek (buitenste strandhaak) een belangrijk ruigebied, waar soms meer dan 1000 vogels gebruik van maken. De seizoenspiek valt daardoor in juli. De tijdelijk verhoogde aantallen in de tweede helft van de jaren negentig viel min of meer samen met een dal in die periode in de Voordelta (Westplaat). Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want er is geen landelijke herstelopgave.
- A137 Bontbekplevier**
Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 130 vogels (seizoensgemiddelde).
Toelichting Aantallen Bontbekplevieren zijn van nationale betekenis in de trektijd, met name in augustus/september en mei. Het gebied heeft voor de soort onder meer een functie als foerageergebied en als slaapplaats. De aantallen zijn begin jaren negentig toegenomen, daarna waren er grote

fluctuaties zonder duidelijke trend. Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want de landelijke staat van instandhouding is gunstig. De populatie waartoe de meeste Bontbekplevieren van de Kwade Hoek waarschijnlijk behoren (doortrek naar West- en Zuid-Afrika, met een piek in mei), neemt mogelijk internationaal af.

A141 Zilverplevier

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 130 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting De aantallen Zilverplevieren zijn van regionale betekenis in de trektijd, met name in augustus-oktober en in mei. De aantallen zijn net zoals andere soorten sinds begin jaren negentig toegenomen, alleen in de Voordelta (Westplaat) is dat niet het geval. Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

A144 Drieteenstrandloper

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 80 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de Drieteenstrandloper onder meer een functie als foerageergebied en als slaapplaats. Pleisterende en doortrekkende vogels zijn in de gehele Voordelta van nationale betekenis in de periode oktober-mei. De aantallen zijn toegenomen, net zoals in andere delen van de regio. Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want er is geen landelijke herstelopgave.

A149 Bonte strandloper

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 800 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de Bonte strandloper onder meer een functie als foerageergebied en als slaapplaats. Pleisterende en doortrekkende aantallen zijn van regionale betekenis in de periode oktober-mei. De aantallen zijn net zoals andere steltlopers van het intergetijdegebied sinds begin jaren negentig toegenomen, in tegenstelling tot Voordelta (Westplaat). De trend komt statistisch echter uit op neutraal door semi-cyclische fluctuaties die ook in de Oosterschelde zichtbaar zijn (strenge winters). Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

A157 Rosse grutto

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 130 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de Rosse grutto onder meer een functie als foerageergebied en als slaapplaats. De soort is vooral aanwezig in de trektijd, met name in augustus/september en mei. Net als andere steltlopers van het intergetijdegebied zijn de aantallen sinds begin jaren negentig toegenomen, in tegenstelling tot in de Voordelta (Westplaat). Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

A160**Wulp**

Doel

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 420 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting

Het gebied heeft voor de Wulp onder meer een functie als foerageergebied en als slaapplaats. De soort is vooral aanwezig tijdens de najaarstrek (juli-oktober). De aantallen zijn toegenomen. Handhaving van de huidige situatie is voldoende, want de landelijke staat van instandhouding is gunstig.

A162**Tureluur**

Doel

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 390 vogels (seizoensgemiddelde).

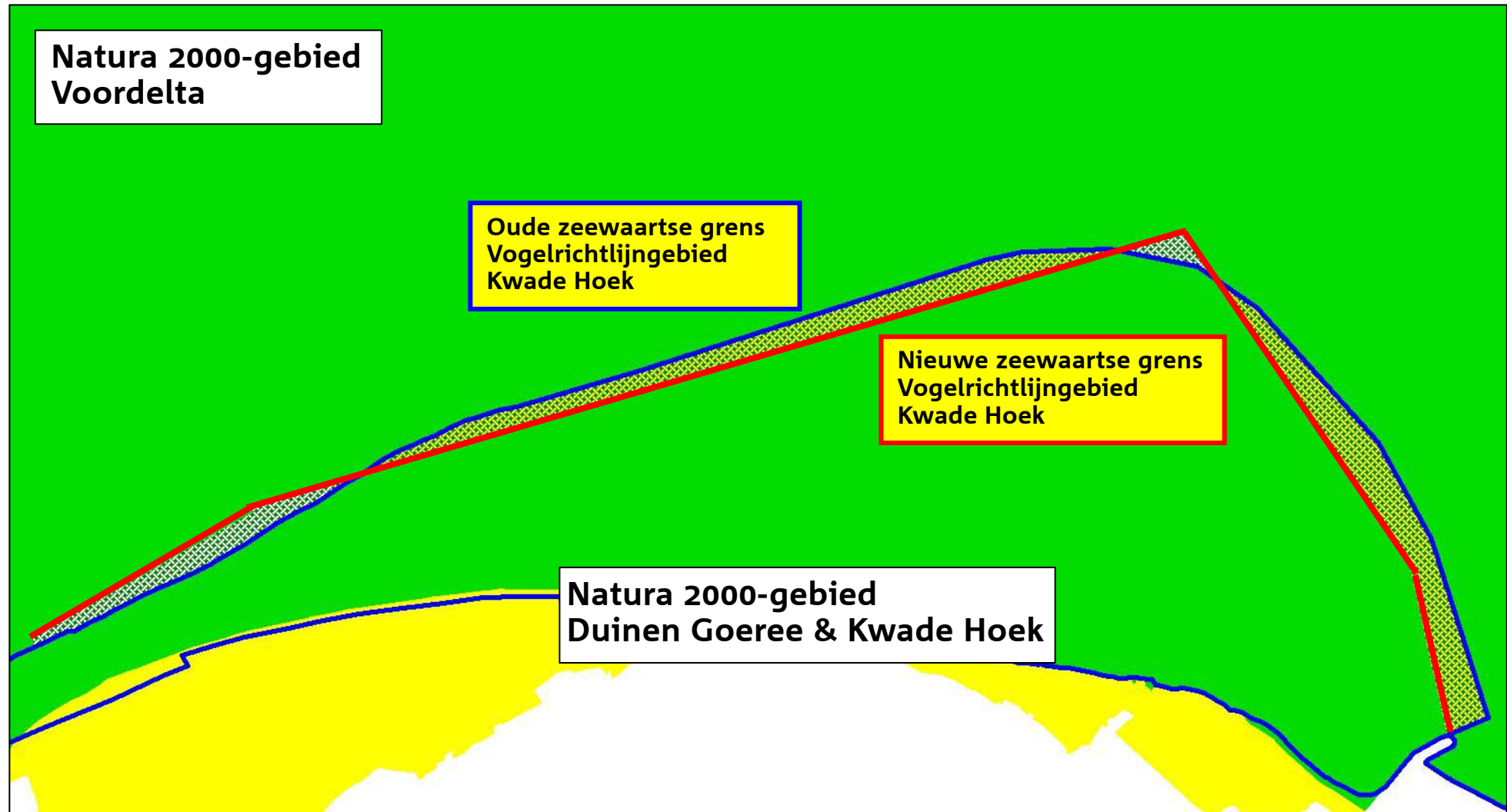
Toelichting

Het gebied heeft voor de Tureluur onder meer een functie als foerageergebied en als slaapplaats. Pleisterende aantallen zijn van nationale betekenis, met name in mei-juli. Net zoals andere steltlopers van het intergetijdegebied zijn de aantallen sinds begin jaren negentig toegenomen, in tegenstelling tot in de Voordelta (Westplaat). De soort verkeert landelijk in een matig ongunstige staat van instandhouding.

Grenswijzigingen Vogelrichtlijn

Bijlage A

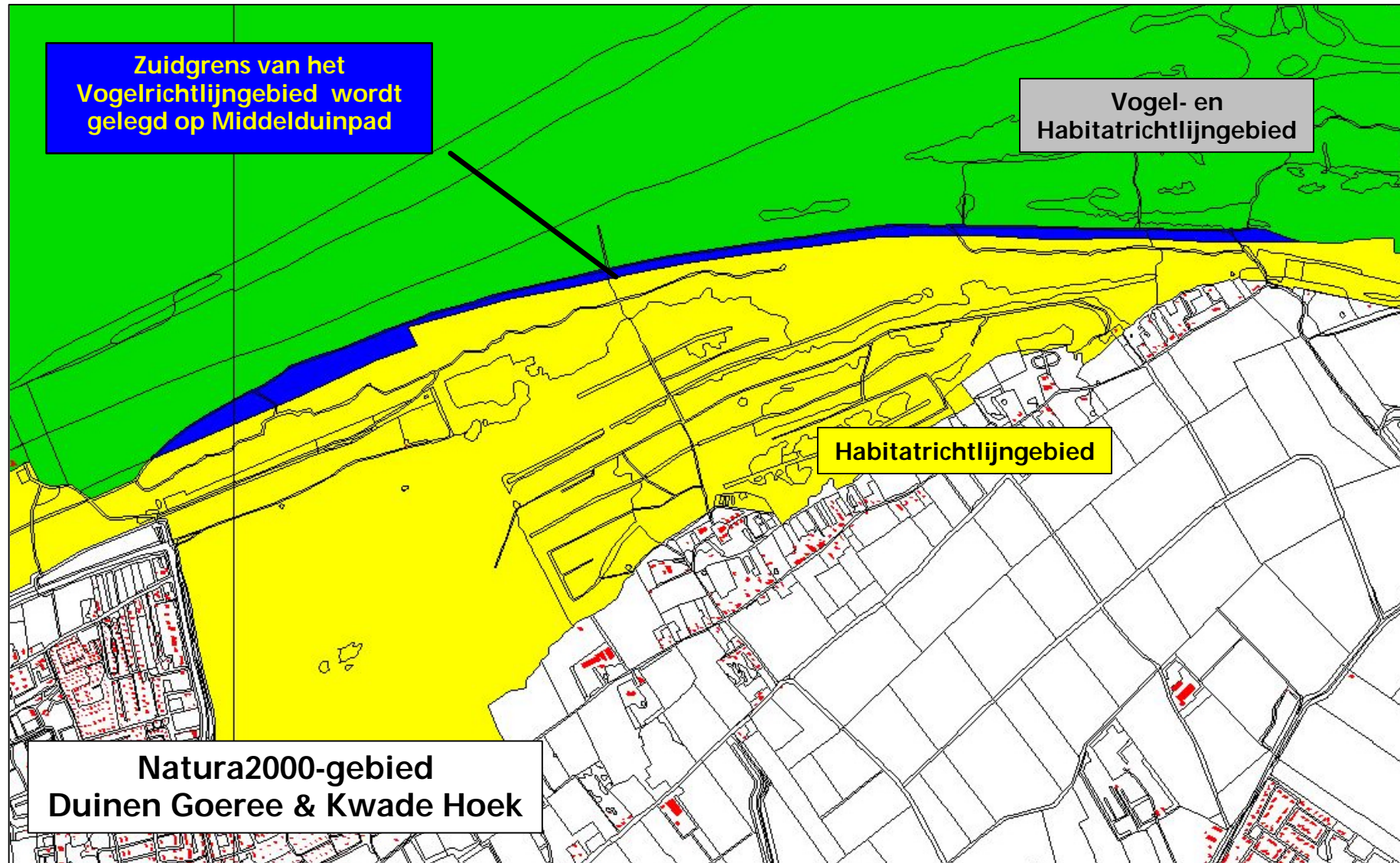
Verlegging grens tussen Voordelta en Vogelrichtlijngebied Kwade Hoek (Natura 2000-gebied Duinen Goeree en Kwade Hoek).
Ter hoogte van Kwade Hoek wordt de grens tussen beide op zee gevormd door de (kadastrale) erfpachtgrens

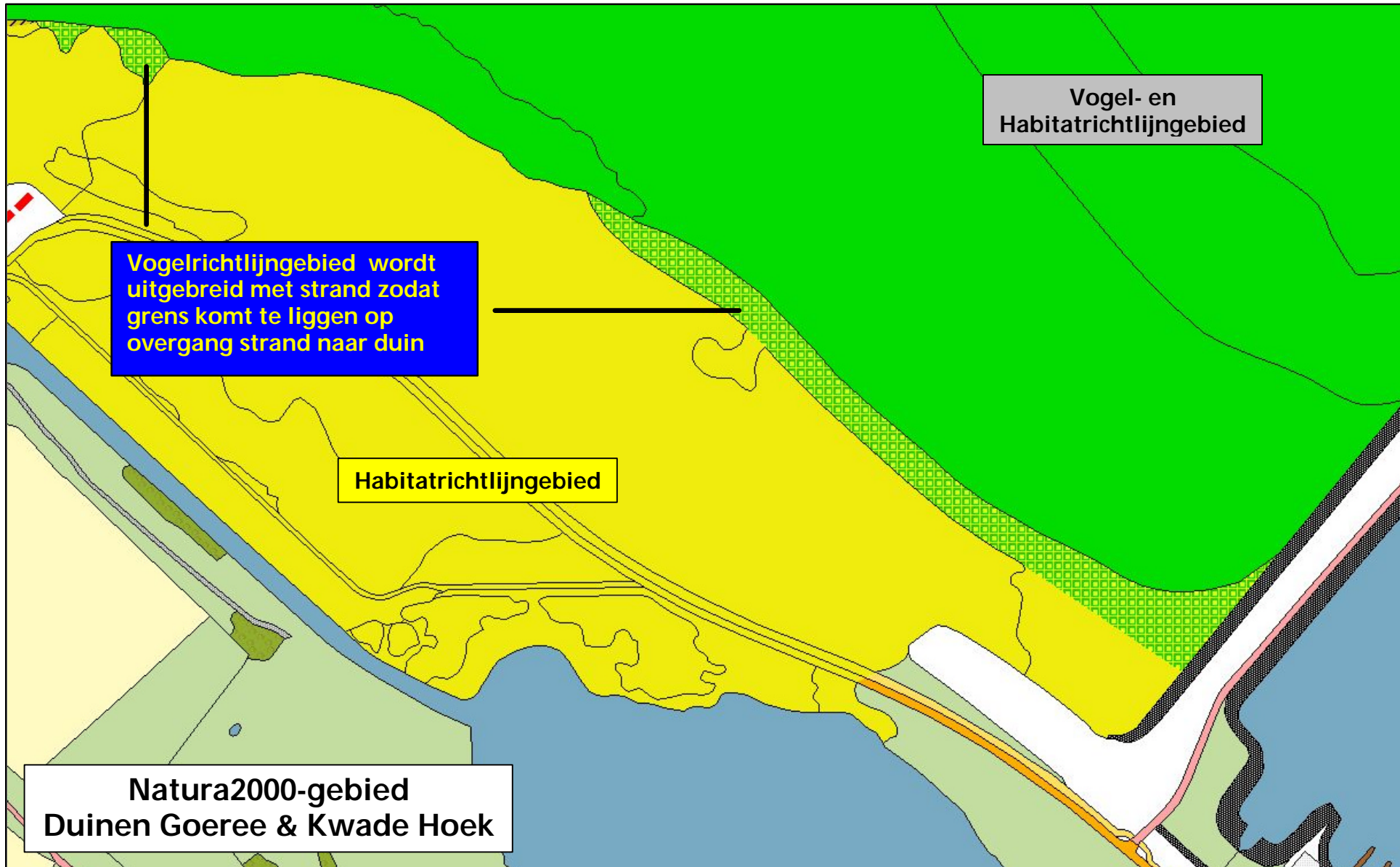
Grenswijzingen Vogelrichtlijn

Bijlage A

101. Duinen Goeree & Kwade Hoek: strook van Vogelrichtlijngebied verliest status maar blijft Habitatrichtlijngebied

101. Duinen Goeree & Kwade Hoek: uitbreiding Vogelrichtlijngebied (wel reeds onderdeel Habitatrictlijngebied)

Nadere onderbouwing van wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de kwalificatie als Habitatrictlijngebied en toewijzing van en wijzigingen in instandhoudingsdoelstellingen

1. Wijzigingen in habitattypen en soorten waarvoor Habitatrictlijngebied is aangewezen (paragraaf 4.2.1 en 4.2.2)
2. Wijzigingen in vogelsoorten waarvoor Vogelrichtlijngebied is aangewezen (paragraaf 4.2.3)
3. Kwalificerende Habitatrictlijngebieden voor de habitattypen en de soorten waarvoor Duinen Goeree & Kwade Hoek aan de selectiecriteria voldoet (paragraaf 4.3.1 en 4.3.2)
4. Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen aan Natura 2000-gebieden (hoofdstuk 5)

1. Wijzigingen in habitattypen en soorten waarvoor Habitatrictlijngebied is aangewezen ten opzichte van de aanmelding (2003) en/ of het ontwerpbesluit (2007)

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype Slik- en zandplaten (H1140) dat voorkomt in de vorm van subtype A (*getijdengebied*). De aanwezigheid van dit habitatype op de Kwade Hoek blijkt bijvoorbeeld uit de topografische kaart. Voor de landelijke betekenis van dit voorkomen wordt verwezen naar punt 3 van deze bijlage.
- In aanvulling op het ontwerpbesluit is het gebied tevens aangewezen voor het habitatype H2190 Vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D) dat blijkens vegetatiekarteringen voorkomt op de Kwade Hoek en in de Oostduinen (ruim 10 ha).
- In aanvulling op het ontwerpbesluit is het gebied tevens aangewezen voor het habitatype Ruigten en zomen, *droge bosranden* (H6430C). Het subtype komt met een geringe oppervlakte voor aan de oostkant van het gebied.

2. Wijzigingen in de vogelsoorten waarvoor het Vogelrichtlijngebied is aangewezen

De vogelsoorten waarvoor het gebied in 1994 is aangewezen, betreffen een opsomming van vogelsoorten waaraan het gebied zijn natuurwetenschappelijke betekenis ontleend. Bij de aanwijzing van 49 Vogelrichtlijngebieden in 2000 is vastgesteld voor welke soorten op grond van artikel 4 van de Vogelrichtlijn een verplichting bestaat voor het treffen van speciale beschermingsmaatregelen in de vorm van de aanwijzing van gebieden (in de Richtlijn aangeduid als “speciale beschermingszones”)⁸. Dit betreft in de eerste plaats 46 soorten die zijn opgenomen in bijlage I van de Vogelrichtlijn⁹. Daarnaast zijn gebieden aangewezen voor 49 (andere) trekkende vogelsoorten zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn. Een gebied wordt slechts aangewezen voor de soorten waarvoor het gebied van landelijke betekenis is. Hiervan is in beginsel sprake indien het gebied minstens 1% van de landelijke broedpopulatie herbergt of minstens 0,1% van de biogeografische populatie geregeld in het gebied verblijft¹⁰.

Deze werkwijze heeft voor de vogellijst van dit gebied de volgende consequenties:

- Van de oorspronkelijke aanwijzing zijn de volgende soorten gehandhaafd: Aalscholver, Lepelaar, Grauwe gans, Brandgans, Bonte strandloper, Rosse grutto.
- Ten opzichte van de oorspronkelijke aanwijzing is één soort van bijlage I toegevoegd: Strandplevier (A138) als broedvogel.

⁸ Nota van Antwoord Vogelrichtlijn (2000), bijlage 1, Selectiecriteria en methode van begrenzing

⁹ De Nota van Antwoord (2000) vermeldt 43 soorten waarvoor gebieden zijn aangewezen. Sindsdien zijn twee soorten aan bijlage I toegevoegd waarvoor ook reeds gebieden waren aangewezen (Strandplevier en Dwergmeeuw). Tenslotte zullen ook voor de Dwerggans nog gebieden worden aangewezen.

¹⁰ SOVON & CBS 2005. Trends van vogelaantallen in het Nederlandse Natura 2000 netwerk. SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

- Tevens zijn de volgende trekvogels zoals bedoeld in artikel 4.2 toegevoegd: Fuut, Bergeend, Wintertaling, Pijlstaart, Slobeend, Scholekster, Kluut, Bontbekplevier, Zilverplevier, Drieteenstrandloper, Wulp en Tureluur.
- In vergelijking met de oorspronkelijke aanwijzing zijn zeven vogelsoorten van bijlage I niet meer opgenomen: Bruine kiekendief (A081), Blauwe kiekendief (A082), Slechtvalk (A103), Grote Stern (A191), Visdief (A193), Dwergstern (A195), Velduil (A222) en Bosruiter. Deze soorten komen niet meer of in onvoldoende aantallen in het gebied voor.
- Hetzelfde geldt voor negen andere trekvogelsoorten zoals bedoeld in artikel 4.2: Kievit (A142), Grutto (A156), Tapuit (A277), Groenpootruiter (A164), Watersnip (A153), Kanoet (A143), Steenloper (A169), Kolgans (A041) en Rotgans (A046).
- In vergelijking met de oorspronkelijke aanwijzing zijn de volgende tien vogelsoorten niet meer opgenomen, omdat deze soorten niet behoren tot de soorten waarvoor Vogelrichtlijngebieden worden aangewezen conform de in 2000 geformuleerde beleidslijn (zie boven): Smelleken, Bosruiter, Ransuil, Grauwe vliegenvanger, Kleine karekiet, Witgatje, Oeverloper, Nachtegaal, Grasmus en Braamsluiper. Het betreft wijd verspreid voorkomende soorten zonder speciale beschermingsbehoefte zoals bedoeld in de Vogelrichtlijn.

3. Kwalificerende Habitatrichtlijngebieden voor de habitattypen en de soorten waarvoor Duinen Goeree & Kwade Hoek aan de selectiecriteria voldoet (paragraaf 4.3)

- Het gebied behoort tot één van de belangrijkste gebieden voor de habitattypen:

Habitattype H1140A - Slik- en zandplaten (<i>getijdengebied</i>) Landelijke oppervlakte ca. 109.00 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	% landelijke oppervlakte	Bronvermelding
001	Waddenzee	99 %	Topografische Kaart 2005
113	Voordelta	0,4 %	Rijkswaterstaat 2007 ^a
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	0,3 %	Topografische Kaart 2005

(a) ontwerp-beheerplan Voordelta 2007, kaart 11

Verreweg het belangrijkste gebied voor dit subtype is de Waddenzee met 99% van de landelijke oppervlakte. Op de tweede plaats komt Duinen Goeree & Kwade Hoek waar het voorkomen van het habitattype over een relatief kleine oppervlakte aan de oostkant over het hoofd was gezien. Verder wordt het subtype nog aangetroffen in de Voordelta (Slikken van Voorne) en de Duinen en Lage land van Texel (vierde plaats, niet selecterend).

Habitattype H2110 Embryonale duinen Landelijke oppervlakte ca. 400 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	% landelijke oppervlakte	Bronvermelding
001	Waddenzee	> 30 %	Rijkswaterstaat ^a , luchtfoto's
002	Duinen en Lage Land Texel	> 10 %	Staatsbosbeheer 1997
007	Noordzeekustzone	> 10 %	luchtfoto's
004	Duinen Terschelling	10 %	Staatsbosbeheer 1998
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	7 %	Rijkswaterstaat 2000 ^a

(a) Kwelderartering Rijkswaterstaat 1997-2002 (zie Kwelderatlas, www.kwelders.nl)

Dit habitattype wordt vooral aangetroffen op de koppen van de Waddeneilanden (onderdeel van de Natura 2000-gebieden 001 t/m 007) waar ruimte bestaat voor natuurlijke dynamiek. Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van dit habitattype is daarom gelegen in het Waddengebied. In het Deltagebied is het belangrijkste gebied voor dit habitattype Kwade Hoek (101), waarmee het gebied landelijk op de 5^e plek staat.

- Het subtype *heischraal* van habitattype *Grijze duinen (H2130C) is de meest zeldzame van de drie onderscheiden subtypen. De betreffende plantengemeenschap komt vlakvormig voor op vroongronden en daarnaast in de randen van vochtige duinvalleien. Het zwaartepunt van dit subtype ligt in Duinen Goeree met een vijfde tot een derde van de landelijke oppervlakte. Daarbuiten komt het subtype voor op de meeste Waddeneilanden (met name

Texel en Schiermonnikoog), in enkele gebieden langs de Vastelandkust en in het Deltagebied. Ook in kwalitatief opzicht betreft het voor dit subtype het belangrijkste gebied met kenmerkende zeer zeldzame plantensoorten als Veldgentiaan en Herfstschroeforchis die buiten Goeree slechts op weinig andere groeiplaatsen in dit habitatype worden aangetroffen.

■ Voor het habitatype Vochtige duinvalleien, subtype hogere moerasplanten (H2190D), zijn de drie belangrijkste gebieden afgemeten aan de in de gebieden aanwezige oppervlakten: Duinen en Lage land Texel (002), Duinen Ameland (005) en Zwanenwater & Pettemerduinen (086). Uit een oogpunt van geografische spreiding is daaraan in de regio Delta het Natura 2000-gebied Duinen Goeree & Kwade Hoek toegevoegd. Binnen deze regio komt dit subtype verder nog voor in de Natura 2000-gebieden Voornes Duin (100) en Manteling van Walcheren (117) maar verreweg de grootste oppervlakte ervan (ruim 10 ha) wordt aangetroffen in Duinen Goeree & Kwade Hoek (101).

4. Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen aan Natura 2000-gebieden

Dit onderdeel geeft inzicht in de landelijke doelen en de uitwerking daarvan voor de gebieden. Tevens worden de volgende punten nader gemotiveerd: instandhoudingsdoelstellingen in gebieden die afwijken van de landelijke doelstelling, aanpassingen van de instandhoudingsdoelstellingen in een gebied ten opzichte van het ontwerpbesluit, toevoegen van instandhoudingsdoelstellingen voor habitatypes en soorten (zie bijlage B, paragraaf 1) en vogelsoorten (zie bijlage B, paragraaf 2), ten opzichte van het ontwerpbesluit.

De hier vermelde gebiedsdoelen van de Natura 2000-gebieden die buiten dit aanwijzingsbesluit vallen en waarvan de definitieve besluiten op het moment van vaststelling van onderhavig besluit nog niet zijn vastgesteld, moeten worden beschouwd als ‘indicatieve’ opgaven en zijn nog aan verandering onderhevig.

4.1 Habitatrictlijn: habitatypes

Habitatype H1140A - Slik- en zandplaten (<i>getijdengebied</i>)				
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit				
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	doel toegevoegd
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	doel toegevoegd
113	Voordelta	behoud	behoud	conform ontwerp

De staat van instandhouding voor het habitatype Slik- en zandplaten, *getijdengebied* (subtype A) is op het aspect kwaliteit beoordeeld als ‘matig ongunstig’. De doelstelling voor de gebieden Duinen en Lage Land Texel en Duinen Goeree & Kwade Hoek is op ‘behoud kwaliteit’ gezet omdat hier geen aanwijzingen zijn voor negatieve kwaliteitsbeïnvloeding door menselijke activiteiten. De doelstelling voor de kwaliteit is voor de Voordelta op behoud gezet, vanwege het relatief lage aandeel (circa 0,4% van de landelijke oppervlakte) van dit subtype in dit gebied.

Habitatype H1310A - Zilte pionierbegroeiingen (Zeekraal)				
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit				
Nzk-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog			doel vervallen
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	conform ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	conform ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	concept-ontwerp
118	Oosterschelde	uitbreiding	behoud	conform ontwerp
121	Yerseke en Kapelse Moer	behoud	behoud	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	uitbreiding	behoud	conform ontwerp
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	concept-ontwerp

De staat van instandhouding van habitatype Zilte pionierbegroeiingen, *Zeekraal* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk 'matig ongunstig' en 'gunstig'¹¹. De matig ongunstige staat van instandhouding op het aspect oppervlakte is met name gericht op de sterke achteruitgang in de Natura 2000-gebieden Oosterschelde en Westerschelde & Saeftinghe door erosie van de schorren. Uitbreiding oppervlakte wordt daarom alleen in deze twee gebieden beoogd. Voor de overige gebieden is behoud oppervlakte voldoende. Duinen Schiermonnikoog is voor dit habitatype niet meer opgenomen omdat uit de ontwerp-begrenzing blijkt dat het op dit eiland alleen in aan de Waddenzee en Noordzeekustzone toegedeelde eilandsdelen voorkomt.

Habitatype H1310B Zilte pionierbegroeiingen (Zeevetmuur)				
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit				
Nzk-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland			doel vervallen
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog			doel vervallen
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	conform ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	conform ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	concept-ontwerp
118	Oosterschelde	behoud	behoud	conform ontwerp
121	Yerseke en Kapelse Moer	behoud	behoud	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	conform ontwerp

De staat van instandhouding voor het habitatype Zilte pionierbegroeiingen, *Zeevetmuur* (subtype B) is beoordeeld als 'gunstig'. De gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling. Duinen Vlieland en Duinen Schiermonnikoog zijn voor dit habitatype niet meer opgenomen omdat uit de ontwerp-begrenzing blijkt dat het op deze eilanden alleen in aan de Waddenzee en Noordzeekustzone toegedeelde gebiedsdelen voorkomt.

Habitatype H1320 Slijkgrasvelden				
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit ^a				
Nzk-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	conform ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	conform ontwerp
118	Oosterschelde	behoud	geen	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	conform ontwerp
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	concept-ontwerp

(a) In een deel van de gebieden mag het areaal afnemen ten gunste van het habitatype H1310A

¹¹ In het Natura 2000 Doelendocument (2006) zijn deze twee beoordelingen abusievelijk verwisseld.

Het habitatype Slijkgrasvelden ligt aan de rand van het areaal en is in Nederland van aanzienlijk belang voor Europa. De staat van instandhouding is op het aspect kwaliteit beoordeeld als 'zeer ongunstig' door het geheel of vrijwel geheel verdwenen zijn van de voor het habitatype karakteristieke soort Klein slijkgras. Daarvan komen geen goed ontwikkelde vormen meer voor. Het habitatype komt wel veel voor in matige vorm met Engels slijkgras. Deze matige vorm ontstaat vaak op plekken waar kwelders eroderen. Daarom mag in een deel van de gebieden het areaal afnemen ten gunste van het habitatype Zilte pionierbegroeiingen, *Zeekraal* (H1310A). Herstel van de kwaliteit van de door Klein slijkgras gedomineerde vormen van het habitatype wordt op dit moment niet als haalbaar gezien. Daarom zijn er geen doelen voor verbetering kwaliteit gesteld.

De gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling, met uitzondering van de Oosterschelde, waar geen doelstelling is geformuleerd voor de kwaliteit van het habitatype. Voor een toelichting op deze afwijking wordt verwezen naar het betreffende (ontwerp)besluit.

Habitatype H1330A Schorren en zilte graslanden (<i>buitendijks</i>)				
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit				
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonikoog			doel vervallen
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	conform ontwerp
109	Haringvliet	behoud	behoud	conform ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	conform ontwerp
118	Oosterschelde	behoud	behoud	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saefthinghe	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	concept-ontwerp

De staat van instandhouding voor het habitatype Schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (subtype A) is op het aspect kwaliteit beoordeeld als 'matig ongunstig'. Waddenzee en Westerschelde & Saefthinghe herbergen tezamen meer dan 80% van de landelijke oppervlakte en kunnen daarmee ook de grootste bijdrage leveren aan de herstelopgave. In de andere gebieden is het habitatype reeds in goede kwaliteit aanwezig (dus behoud voldoende) of is herstel waarschijnlijk niet mogelijk gegeven de getijdedemping tengevolge van de aanleg van de stormvloedkering (Oosterschelde). Met deze gebiedsdoelen wordt de landelijke doelstelling voldoende afgedekt.

Duinen Schiermonikoog is niet meer aangewezen voor dit habitatype. Uit de ontwerpbegeleiding blijkt dat dit habitatype alleen voorkomt in de aan de Waddenzee of Noordzeekustzone toegekende gebiedsdelen.

Habitatype H2110 Embryonale duinen				
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit				
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland			doel vervallen
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	conform ontwerp
005	Duinen Ameland			doel vervallen
006	Duinen Schiermonnikoog			doel vervallen
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	conform ontwerp
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	behoud	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	conform ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	doel toegevoegd
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	conform ontwerp

De staat van instandhouding voor het habitatype Embryonale duinen is beoordeeld als 'gunstig'. In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied en het ontwerpbesluit is het gebied Voordelta ook aangewezen voor habitatype Embryonale duinen (H2110). Het habitatype is onder meer aanwezig langs de Manteling van Walcheren (Breezand), langs de Duinen van Goeree en aan de zuidzijde van de Slikken van Voorne.

Met één uitzondering zijn de gebiedsdoelen in overeenstemming met de landelijke doelstelling. Voor een toelichting op het afwijkende gebiedsdoel voor Schoorlse Duinen wordt verwezen naar het betreffende (ontwerp)besluit.

De gebieden Duinen Vlieland, Duinen Ameland en Duinen Schiermonnikoog zijn niet meer aangewezen voor dit habitatype. Uit de ontwerpbeperkingen blijkt dat dit habitatype alleen voorkomt in de aan de Waddenzee of Noordzeekustzone toegekende gebiedsdelen van de eilanden.

Habitatype H2120 Witte duinen				
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit^a				
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder - Callantsoog	behoud	verbetering	conform ontwerp
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	verbetering	conform ontwerp
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
096	Coepelduynen	behoud	verbetering	conform ontwerp
097	Meijendel & Berkheide	behoud	verbetering	conform ontwerp
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	conform ontwerp
100	Voornes Duin	behoud	behoud	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	conform ontwerp
116	Kop van Schouwen	behoud	verbetering	conform ontwerp
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	doel toegevoegd
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	conform ontwerp
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	verbetering	concept-ontwerp

(a) Verbetering kwaliteit wordt vooral nagestreefd in de duinen van de vastlandskust en het Deltagebied.

De staat van instandhouding voor het habitatype Witte duinen is op het aspect kwaliteit beoordeeld als 'matig ongunstig'. De doelstelling van verbetering kwaliteit wordt nagestreefd door het optimaliseren van verstuing. In de gebieden waar deze ontwikkeling conflicteert

met de veiligheid van het achterliggend land is geen verbeterdoelstelling neergelegd (zoals in Duinen Goeree & Kwade Hoek). In het Waddengebied komt het habitatype reeds over een groot oppervlakte en in goede kwaliteit voor. Ook voor deze gebieden is een behoudsopgave geformuleerd.

Voor de gebieden langs de (Noord-)Hollandse kust (Schoorlse Duinen, Noordhollands Duinreservaat en Kennemerland-Zuid) is, in tegenstelling tot het landelijk doel, gekozen voor de doelstelling uitbreiding oppervlakte. Vanwege de grote breedte van het duingebied is uitbreiding van Witte duinen in deze gebieden goed mogelijk. Dit is vooral van belang voor de uitbreidingsopgave van het prioritaire type Grijze duinen (*H2130).

Het gebied Manteling van Walcheren is aan de lijst toegevoegd. In dit gebied komen de witte duinen voor over een oppervlakte van enkele tientallen ha.

Habitatype H2130A Grijze duinen (<i>kalkrijk</i>)				
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit				
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	conform ontwerp
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
096	Coepelduynen	behoud	behoud	conform ontwerp
097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
098	Westduinpark & Wapendal	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
099	Solleveld & Kapittelduinen	uitbreiding	verbetering	doel aangepast
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	doel toegevoegd
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	concept-ontwerp

De staat van instandhouding voor het habitatype Grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk 'matig ongunstig' en 'zeer ongunstig'. Afwijkend van de landelijke doelstelling is voor gebieden met een relatief geringe bijdrage aan deze landelijke doelstelling gekozen voor een behoudsdoelstelling. Ook voor het gebied Coepelduynen geldt een behoudsopgave, omdat daar het habitatype nog over een groot oppervlakte in goed ontwikkelde vorm voorkomt. In het gebied Solleveld & Kapittelduinen is uitbreiding oppervlakte mogelijk vanuit vergraste en verstruweelde duingraslanden. Doelstelling is aangepast. Het gebied Manteling van Walcheren is aan de lijst toegevoegd. In dit gebied komt de kalkrijke variant van Grijze duinen voor over een oppervlakte van enkele tientallen ha.

Habitatype H2130B Grijze duinen (<i>kalkarm</i>)				
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit				
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder - Callantsoog	behoud	behoud	conform ontwerp
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	behoud	verbetering	conform ontwerp
097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
099	Solleveld & Kapittelduinen	uitbreiding	verbetering	doel aangepast
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	conform ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	concept-ontwerp
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
117	Manteling van Walcheren	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp

De staat van instandhouding voor het habitatype Grijze duinen, *kalkarm* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk ‘matig ongunstig’ en ‘zeer ongunstig’. De doelstelling voor de gebieden Duinen Goeree & Kwade Hoek en Duinen Den Helder en Callantsoog wijkt af van de landelijke doelstelling, omdat het habitatype in deze gebieden reeds over een groot oppervlakte en in goed ontwikkelde vorm aanwezig is. Uitbreiding van het oppervlakte in de Waddenzee is niet mogelijk omdat de aanwezigheid van dit habitatype afhankelijk is van natuurlijke dynamiek. In dit gebied wordt dan ook alleen ingezet op verbetering van de kwaliteit. In het gebied Solleveld & Kapittelduinen is uitbreiding oppervlakte mogelijk vanuit vergraste en verstruweelde duingraslanden. Doelstelling is aangepast.

Habitatype H2130C Grijze duinen (<i>heischraal</i>)				
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit				
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder - Callantsoog	behoud	behoud	conform ontwerp
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	verbetering	conform ontwerp
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp

De staat van instandhouding voor het habitatype Grijze duinen, *heischraal* (subtype C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld ‘zeer ongunstig’. De doelstelling voor het natura 2000-gebied Duinen Den Helder - Callantsoog wijkt af van de landelijke doelstelling, omdat het habitatype in dit gebied reeds over een groot oppervlakte en in goed ontwikkelde vorm aanwezig is. In het gebied Duinen Goeree & Kwade Hoek is het areaal van dit habitatype reeds voldoende.

Habitatype H2160 Duindoornstruwelen				
Landelijke doelstelling: behoud^a oppervlakte en behoud kwaliteit				
Nzk-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder en Callantsoog	behoud	behoud	conform ontwerp
086	Schoorlse Duinen	behoud ^a	behoud	conform ontwerp
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud ^a	behoud	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	behoud ^a	behoud	conform ontwerp
096	Coepelduynen	behoud	behoud	conform ontwerp
097	Meijendel & Berkheide	behoud ^a	behoud	conform ontwerp
098	Westduinpark & Wapendal	behoud ^a	behoud	conform ontwerp
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	conform ontwerp
100	Voornes Duin	behoud ^a	behoud	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud ^a	behoud	conform ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	concept-ontwerp
116	Kop van Schouwen	behoud ^a	behoud	conform ontwerp
117	Manteling van Walcheren	behoud ^a	behoud	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	conform ontwerp
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	concept-ontwerp

(a) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen grijze duinen (*H2130), vochtige duinvalleien (H2190) of duinbossen (H2180), mits de totale oppervlakte van goed ontwikkelde vormen niet afneemt. Afhankelijk van het voorkomen in de gebieden zullen 1 of meerdere van de begunstigde habitattypen (*H2130, H2180 of H2190) in de 'ten gunste' formulering van betreffende gebieden zijn opgenomen.

De staat van instandhouding voor het habitatype Duindoornstruwelen is beoordeeld als 'gunstig'. De gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling.

Habitatype H2190A Vochtige duinvalleien (open water)				
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit				
Nzk-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	verbetering	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder - Callantsoog	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
096	Coepelduynen	behoud	verbetering	conform ontwerp
097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
100	Voornes Duin	behoud	behoud	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	verbetering	conform ontwerp
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	conform ontwerp

De staat van instandhouding van het habitatype Vochtige duinvalleien, *open water* (subtype A) is op het aspect kwaliteit beoordeeld als 'matig ongunstig'. Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (Waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan Vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Een dergelijke ontwikkeling wordt nagestreefd op plaatsen waar dit niet in conflict is met de veiligheid van het achterliggend land.

Habitatype H2190B Vochtige duinvalleien (<i>kalkrijk</i>)				
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit				
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
001	Waddenzee	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	behoud	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder - Callantsoog	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	conform ontwerp
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	doel aangepast
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
114	Krammer-Volkerak	uitbreiding	behoud	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	concept-ontwerp
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	conform ontwerp

De staat van instandhouding van het habitatype vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als 'matig ongunstig'. Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (Waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Een dergelijke ontwikkeling wordt nagestreefd op plaatsen waar dit niet in conflict is met de veiligheid van het achterliggend land. Voor Voornes Duin is het doel aangepast in uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Habitatype H2190C Vochtige duinvalleien (<i>ontkalkt</i>)				
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit				
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	verbetering	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder - Callantsoog	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	conform ontwerp
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp

De staat van instandhouding van het habitatype Vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (subtype C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als 'matig ongunstig'. Doelstelling Duinen Goeree & Kwade Hoek volgt landelijke doelstelling. Zie ook de toelichting op het instandhoudingsdoel. Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (Waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Een dergelijke ontwikkeling wordt nagestreefd op plaatsen waar dit niet in conflict is met de veiligheid van het achterliggend land.

Habitatype H2190D Vochtige duinvalleien (<i>hoge moerasplanten</i>)				
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit				
Nzk-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder - Callantsoog	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	conform ontwerp
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
097	Meijndel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
100	Voornes Duin	behoud	behoud	doel toegevoegd
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	doel toegevoegd
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	doel toegevoegd

De staat van instandhouding van het habitatype Vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D) is op het aspect oppervlakte beoordeeld als 'matig ongunstig'. Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (Waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in dungebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Een dergelijke ontwikkeling wordt nagestreefd op plaatsen waar dit niet in conflict is met de veiligheid van het achterliggend land.

De gebieden Voornes Duin, Duinen Goeree & Kwade Hoek en Manteling van Walcheren zijn aan de lijst toegevoegd. In deze gebieden blijkt het habitatype Vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D) ook voor te komen.

Habitatype H6430B Ruigten en zomen (<i>Harig wilgenroosje</i>)				
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en behoud/verbetering kwaliteit ^a				
Nzk-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
010	Oudegaasterbrekken, Fluessen eo	behoud	behoud	conform ontwerp
038	Uiterwaarden IJssel	behoud	behoud	concept-ontwerp
072	IJsselmeer	behoud	behoud	conform ontwerp
082	Uiterwaarden Lek	uitbreiding	behoud	concept-ontwerp
089	Eilandspolder	behoud	behoud	concept-ontwerp
090	Wormer- en Jisperveld & Kalverpolder	behoud	behoud	concept-ontwerp
091	Polder Westzaan	uitbreiding	behoud	concept-ontwerp
092	Ilperveld, ... Oostzanerveld & Twiske	behoud	behoud	concept-ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	conform ontwerp
108	Oude Maas	uitbreiding	behoud	conform ontwerp
109	Haringvliet	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp
111	Hollands Diep	behoud	behoud	conform ontwerp
112	Biesbosch	uitbreiding	behoud	concept-ontwerp
114	Krammer-Volkerak	behoud ^b	behoud	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	concept-ontwerp
124	Groote Gat	behoud	behoud	conform ontwerp

(a) verbetering kwaliteit geldt voor de brakke varianten.

(b) Waarschijnlijk kan dit subtype bij voortschrijdende verzoeting niet behouden blijven, maar zullen hiervoor (minder bedreigde) zoete vormen Ruigten en zomen, *Moerasspirea* (subtype A) in de plaats komen.

De staat van instandhouding van het habitatype Ruigten en zomen, *Harig wilgenroosje* (subtype B) is op alle aspecten beoordeeld als 'matig ongunstig'. De instandhoudingsdoelstelling in het gebied Duinen Goeree & Kwade Hoek wijkt af van de landelijke doelstelling voor de brakke variant van dit habitatype. Het argument hiervoor is de

achteruitgang van het habitatype in dit gebied, waarvan de oorzaak vooralsnog onduidelijk is (Kiwa Water Research & EGG (2007)¹².

Habitatype H6430C Ruigten en zomen (<i>droge bosranden</i>)				
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit				
Nzk-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Besluit
038	Uiterwaarden IJssel	uitbreiding	verbetering	concept-ontwerp
067	Gelderse Poort	behoud	behoud	concept-ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	doel toegevoegd
143	Zeldersche Driessen	behoud	behoud	conform ontwerp
153	Bunder- en Elsoërbos	uitbreiding	verbetering	concept-ontwerp
157	Geuldal	uitbreiding	verbetering	concept-ontwerp
160	Savelsbos	uitbreiding	verbetering	conform ontwerp

De staat van instandhouding van het habitatype Ruigten en zomen, *droge bosranden* (subtype C) is op alle aspecten beoordeeld als 'matig ongunstig'. Het gebied Duinen Goeree & Kwade hoek is aan de lijst met gebieden toegevoegd, omdat naast het habitatype Ruigten en zomen, *Harig wilgenroosje* (subtype B) ook het subtype *droge bosranden* (subtype C) voor blijkt te komen.

4.2. Habitatrictlijn: soorten

H1014 Nauwe korfslak <i>Vertigo angustior</i>					
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie					
Nzk-nr	Natura 2000-gebied	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Populatie	Besluit
067	Gelderse Poort	behoud	behoud	behoud	concept-ontwerp
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	behoud	doel toegevoegd
100	Voornes Duin	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saefthinghe	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	behoud	concept-ontwerp
154	Geleenbeekdal	behoud	behoud	behoud	concept-ontwerp

De staat van instandhouding van de Nauwe Korfslak is beoordeeld als 'matig ongunstig'. Omdat momenteel onvoldoende inzicht bestaat in verspreiding, populatiedynamiek en ecologie van de soort is de opgave op behoud gezet. De gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling.

Het gebied Solleveld & Kapittelduinen was reeds in 2004 aangemeld voor de Nauwe korfslak (zie Gebiedendocument, 2004). Door een technische fout was deze soort niet in het ontwerp-aanwijzingsbesluit opgenomen. Dit wordt met de definitieve aanwijzing hersteld.

¹² Knelpunten- en kansanalyse Natura 2000-gebieden; Natura 2000-gebied 101 - Duinen Goeree & Kwade hoek. Kiwa Water Research, Nieuwegein/ EGG, Groningen)

*H1340 Noordse woelmuis <i>Microtus oeconomus</i>					
Landelijke doelstelling: Uitbreiding verspreiding, uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie.					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Populatie	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	behoud	conform ontwerp
009	Groote Wielen	uitbreiding	verbetering	behoud	conform ontwerp
010	Oudegaasterbrekken ...	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	conform ontwerp
011	<i>Witte en Zwarte Brekken</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>verbetering</i>	<i>uitbreiding</i>	conform ontwerp
012	<i>Sneekermeergebied</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>verbetering</i>	<i>uitbreiding</i>	conform ontwerp
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	conform ontwerp
072	IJsselmeer	uitbreiding	behoud	uitbreiding	conform ontwerp
089	Eilandspolder	behoud	behoud	behoud	concept-ontwerp
090	Wormer- en Jisperveld & K...	behoud	behoud	behoud	concept-ontwerp
091	Polder Westzaan	behoud	behoud	behoud	concept-ontwerp
092	Ilperveld, Varkensland,	behoud	behoud	behoud	concept-ontwerp
095	Oostelijke Vechtplassen	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	concept-ontwerp
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	verbetering	uitbreiding	doel aangepast
103	Nieuwkoopse Plassen & ...	behoud	behoud	behoud	concept-ontwerp
106	<i>Boezems Kinderdijk</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	concept-ontwerp
108	Oude Maas	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	conform ontwerp
109	Haringvliet	behoud	behoud	behoud	conform ontwerp
111	Hollands Diep	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	conform ontwerp
112	Biesbosch	behoud	behoud	behoud	concept-ontwerp
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	behoud	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	behoud	concept-ontwerp
116	Kop van Schouwen	behoud	verbetering	behoud	conform ontwerp
118	Oosterschelde	uitbreiding	behoud	uitbreiding	conform ontwerp

Cursief = complementair doel

De staat van instandhouding van de Noordse woelmuis is beoordeeld als 'zeer ongunstig'. De instandhoudingsdoelstelling in het gebied Duinen Goeree & Kwade Hoek wijkt af van de landelijke doelstelling voor de Noordse woelmuis. Uitbreiding van het leefgebied is hier niet mogelijk.

4.3 Vogelrichtlijn: broedvogels

A138 Strandplevier <i>Charadrius alexandrinus</i> (broedvogel)					
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Populatie	Besluit
001	Waddenzee	uitbreiding	verbetering	15	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	1	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	5	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	10	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	5	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone	uitbreiding	verbetering	20	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	220 ^a	conform ontwerp
109	Haringvliet	behoud	behoud	220 ^a	conform ontwerp
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	220 ^a	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	220 ^a	concept-ontwerp
118	Oosterschelde	uitbreiding	verbetering	220 ^a	conform ontwerp
120	Zoommeer	behoud	behoud	220 ^a	concept-ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	220 ^a	conform ontwerp
127	Markiezaat	behoud	behoud	220 ^a	conform ontwerp

(a) betreft regionaal aantal voor het Deltagebied

Voor de gebieden in de Zeeuwse Delta is ondanks de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding niet voor uitbreiding van de populatie Strandplevieren gekozen gezien de onzekerheid in de ontwikkelingen in het Deltagebied. Mogelijkheden voor verbetering kwaliteit leefgebied zullen wel worden onderzocht. Tevens is de sleutelpopulatie alleen op regionaal niveau gedefinieerd (gebaseerd op een 5 jaarsgemiddelde) vanwege het sterk wisselende voorkomen per gebied.

4.4 Vogelrichtlijn: niet-broedvogels

A130 Scholekster <i>Haematopus ostralegus</i> (niet-broedvogel)					
Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ¹³					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Populatie	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	140-160.000	conform ontwerp
038	Uiterwaarden IJssel	behoud	Behoud	210	concept-ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	Behoud	790	conform ontwerp
113	Voordelta	behoud	Behoud	2.500	conform ontwerp
115	Grevelingen	behoud	Behoud	560	concept-ontwerp
118	Oosterschelde	behoud	Behoud	24.000	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	Behoud	7.500	conform ontwerp

De staat van instandhouding voor de Scholekster is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk 'zeer ongunstig' en 'matig gunstig'. In Nederland is de populatie Scholeksters fors afgenomen (bij een internationale toename) in relatie tot verminderd voedselaanbod in de intergetijdegebieden (schelpdieren). Alleen voor de Waddenzee is een verbeteropgave geformuleerd voor de kwaliteit van het leefgebied, vanwege het relatief grote belang van dit gebied en omdat de mogelijkheden voor verbetering kwaliteit in het Deltagebied beperkt zijn (met name zandhonger Oosterschelde). In de Natura 2000-gebieden Uiterwaarden IJssel, Duinen Goeree & Kwade Hoek, Voordelta en Grevelingen zijn bovendien geen aanwijzingen voor afname van de populaties of voor vermindering kwaliteit leefgebied (zelfs aantalstoename in gebieden Uiterwaarden IJssel en Duinen Goeree & Kwade Hoek sinds resp. 1980/81 en 1990/91).

¹³ De landelijke doelstelling voor "omvang leefgebied" is gewijzigd in "behoud" omdat het uitsluitend een kwaliteitsprobleem betreft. Leefgebied (H1110A of H1140A) is in onvoldoende mate aanwezig.

Overige niet-broedvogelsoorten

Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied

Vogelsoort	Aantal gebieden	Natura 2000-populatie ^a	% Duinen Goeree & kwade Hoek	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied
A005 Fuut ^b	24	5.559	1,1%	behoud	behoud
A017 Aalscholver	26	16.905	1,5%	behoud	behoud
A034 Lepelaar	22	1.164	1,7%	behoud	behoud
A043 Grauwe gans	31	49.191	0,5%	behoud	behoud
A045 Brandgans ^c	26	67.680	0,2%	behoud	behoud
A048 Bergeend	14	51.500	0,5%	behoud	behoud
A052 Wintertaling ^d	24	10.332	5,1%	behoud	behoud
A054 Pijlstaart ^e	25	9.579	2,1%	behoud	behoud
A056 Slobeend	38	4.028	0,5%	behoud	behoud
A132 Kluut ^e	17	9.500	1,9%	behoud	behoud
A137 Bontbekplevier	10	3.000	4,3%	behoud	behoud
A141 Zilverplevier	8	28.900	0,4%	behoud	behoud
A144 Drieteenstrandloper ^f	6	6.675	1,2%	behoud	behoud
A149 Bonte strandloper	8	237.600	0,3%	behoud	behoud
A157 Rosse grutto	7	60.600	0,2%	behoud	behoud
A160 Wulp	17	89.600	0,5%	behoud	behoud
A162 Tureluur	9	20.790	1,9%	behoud	behoud

(^a) Natura 2000-populatie is afgeleid van SOVON & CBS (2005). Het weergegeven aantal is berekend door het landelijk seizoensgemiddelde 99/00-03/04 te vermenigvuldigen met het aandeel van Nederland in Vogelrichtlijngebieden.

(^b) Ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is landelijk een behoudsdoelstelling geformuleerd, vanwege slechte stuurbaarheid van vermoedelijke oorzaken (Natura 2000 doelendocument (2006), p201).

(^c) In vergelijking met het ontwerpbesluit is voor de brandgans tevens een draagkrachtinschatting opgenomen voor de slaapplaatsfunctie van het gebied (SOVON & CBS, 2005).

(^d) Ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is landelijk een behoudsdoelstelling geformuleerd. De matig ongunstige staat van instandhouding is gebaseerd op een populatie-afname die niet leidt tot een waarde van minder dan 75% van de draagkracht indicatie. (Natura 2000 doelendocument (2006), p204).

(^e) Ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is landelijk een behoudsdoelstelling geformuleerd, omdat de matig ongunstige staat van instandhouding alleen gebaseerd is op toekomstverwachting (Natura 2000 doelendocument (2006), p204/207).

(^f) Ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is landelijk een behoudsdoelstelling geformuleerd, omdat de internationale populatie stabiel is en de soort in Nederland een doorgaande toename laat zien (Natura 2000 doelendocument (2006), p209).

De gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling.

Bij de Rosse grutto (A157) stond in het ontwerp-aanwijzingsbesluit per abuis vermeld dat het gebied een draagkracht moet hebben ten behoeve van gemiddeld 120 vogels. Dit moet zijn ten behoeve van 130 vogels, zoals het gemiddelde van de periode '99-'03 (SOVON & CBS, 2006).

Motivering van het besluit op basis van de binnengekomen zienswijzen

1. INLEIDING

Op 27 november 2006 zijn er 111 ontwerp-aanwijzingsbesluiten gepubliceerd voor de eerste serie Natura 2000-gebieden.

De in het kader van Natura 2000 opgestelde ontwerpbesluiten hebben in de periode van 9 januari 2007 tot en met 19 februari 2007 ter inzage gelegen. Dit heeft ertoe geleid dat er door bijna 7.800 personen of organisaties een zienswijze is ingediend over één of meer gebieden. Deze zienswijzen zijn vervolgens bij de verdere besluitvorming betrokken. Een belangrijk deel van de argumentatie in deze zienswijzen heeft betrekking op de gebruikte criteria, de voorgestelde begrenzing van de gebieden en op de mogelijke gevolgen van Natura 2000 voor de omwonenden. In veel zienswijzen werd dezelfde argumentatie gebruikt en werden gelijklopende zorgen geuit. Er is besloten om in een nota tot een algemene beantwoording van deze breed geuite kritiekpunten over te gaan. In deze Nota van Antwoord is op hoofdlijnen het te voeren beleid uiteen gezet. De Nota van Antwoord Inspraakprocedure aanwijzing Natura 2000-gebieden is op 21 november 2007 aan de Tweede Kamer aangeboden.

Gelet op het grote aantal zienswijzen dat voor elk gebied is ingediend en het grote aantal onderwerpen, dat daarbij aan de orde is gekomen, is er besloten om bij elk besluit de individuele zienswijzen per thema te behandelen. Daarnaast ontvangt iedereen die een zienswijze heeft ingediend in een persoonlijke brief een antwoord, waarin nogmaals op de in de zienswijze geuite opmerkingen wordt ingegaan.

Daarnaast wordt in deze bijlage vermeld welke specifiek op dit gebied betrekking hebbende inspraakreacties zijn binnengekomen, en hoe met die reacties is omgegaan bij het opstellen van het Aanwijzingsbesluit.

Voor het gebied 'Duinen Goeree & Kwade Hoek' zijn 56 zienswijzen ingediend. De reacties worden hieronder thematisch besproken.

2. REACTIES OVER DE SELECTIEPROCEDURE VAN HABITATRICHTLIJNGEBIEDEN

In een aantal zienswijzen zijn er vragen en opmerkingen gemaakt over de gebruikte aanmeldingsgegevens en de onderbouwing van de in het Standaardgegevensformulier vermelde gegevens, zoals 'de mate van instandhouding'.

Verder wordt opgemerkt dat er voor de soorten en habitattypen met de kwalificatie 'aanwezig maar verwaarloosbaar' geen instandhoudingsdoelstellingen in de besluiten hoeven te worden opgenomen. Daarnaast wordt opgemerkt dat op het Standaardgegevensformulier de bedrijfsactiviteiten, die in en om het gebied plaatsvinden, niet zijn vermeld. Men vraagt zich af of dat de Europese Commissie bij de selectie van de gebieden daarmee rekening heeft kunnen houden.

Men vraagt zich ook af of de aanmeldingsprocedure wel zorgvuldig genoeg is gebeurd en wijst in dit kader mede op de verschillen tussen de huidige besluiten en de eerdere concepten die eind 2005 waren opgesteld. Zo wordt er gesteld dat de vertaling van de aanmeldingsgegevens naar de doelstellingen disproportioneel is. Daarnaast zijn de doelstellingen volgens deze insprekers uitgebreider dan de richtlijn voorschrijft. Door de doelstellingen in het gebiedendocument voor alle habitattypen op te nemen en dus ook voor die soorten en typen die niet kwalificeren, wordt er naar de mening van een aantal indieners ten onrechte de suggestie gewekt dat de maatregelen die hieruit voortvloeien het gevolg zijn van de verplichtingen van de Habitatrichtlijn. In een aantal zienswijzen wordt erop aangedrongen om

in een gebied alleen die habitattypen en soorten te beschermen, waarvoor het gebied tot de categorie van belangrijkste gebied behoort.

Verder wordt door diverse indieners erop gewezen dat de aanwijzing van een Natura 2000-gebied een nieuwe wettelijke status tot gevolg heeft. Dat zou moeten betekenen dat in de besluitvorming de belangen van alle betrokkenen zorgvuldig dienen te worden meegewogen.

Bovendien wordt er bij het vaststellen van de doelen en doelstellingen veel geleund op het voorkomen van flora en fauna in vroegere jaren en blijft het onduidelijk of deze waarden wel daadwerkelijk aanwezig zijn. Om die reden zouden de aanwezige habitattypen op een kaart aangeduid moeten worden.

Daarnaast wordt in zienswijzen aangeduid dat veel doelen te hoog gegrepen zijn en dat deze alleen met grote (ook financiële) inspanningen bereikt kunnen worden.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Stappen van het selectieproces

De aanmelding van deze gebieden heeft in twee stappen plaatsgevonden:

Eerste stap selectie

Bij de eerste stap worden de belangrijkste gebieden geselecteerd.

Dat betekent dat voor elk prioritair habitatype en prioritaire soort in principe 10 gebieden worden geselecteerd. Dit zijn dan de gebieden waar het type of de soort het best ontwikkeld is en in de grootste omvang aanwezig is.

Verder wordt per prioritair habitatype of soort bekeken, welk minimum areaal noodzakelijk is voor de instandhouding van het type of nodig is voor het leefgebied. Indien bij een bepaald prioritair habitatype de variatie in soortensamenstelling zodanig groot is dat er meerdere subtypen (plantensociologische eenheden op verbondsniveau) zijn te onderscheiden, zijn per plantensociologisch verbond de vijf belangrijkste gebieden geselecteerd. Deze onderverdeling is niet toegepast, indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen. Voor elk niet-prioritair habitatype of soort wordt in principe dezelfde methodiek toegepast. Met dien verstande dat voor niet-prioritaire habitattypen of soorten slechts de vijf gebieden worden geselecteerd. Ook hier geldt dat alleen die gebieden worden geselecteerd waar het habitatype of de soort het best ontwikkeld is en in de grootste omvang aanwezig is. Indien de variatie in soortensamenstelling van een niet-prioritair habitatype zodanig groot is dat het type meerdere plantensociologische eenheden op verbondsniveau omvat, zijn per plantensociologisch verbond de drie belangrijkste gebieden geselecteerd. Ook hier is deze onderverdeling niet doorgevoerd, indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

Tweede stap selectie

Bij de tweede stap van het selectieproces wordt tegelijkertijd onderzocht, in hoeverre de landelijke dekking en de geografische spreiding van de gebieden als voldoende kunnen worden aangemerkt.

Aanvullend wordt gezien, of gebieden die één ecologische eenheid vormen met gebieden in België of Duitsland, aan de lijst van aangemelde gebieden toegevoegd moeten worden. De landelijke dekking van habitattypen of van leefgebieden van soorten betreft de totale oppervlakte van een habitatype of van een leefgebied binnen de aangemelde gebieden als percentage van de landelijke oppervlakte van dat habitatype of als percentage van de landelijke populatie van de soort. Als op basis van de selectie in de 1^e stap het aantal geselecteerde 'belangrijkste' gebieden onvoldoende dekking oplevert, moet onderzocht worden welke gebieden aanvullend geselecteerd dan wel aangemeld moeten worden om een voldoende dekking te halen.

Voor prioritaire habitattypen en soorten hebben de lidstaten een bijzondere verantwoordelijkheid en verwacht de Europese Commissie dat een hoger dekkingspercentage wordt bereikt.

Globaal is 75% een indicatie voor het verwachte dekkingspercentage. Voor ieder niet-prioritair habitatype en soort wordt ook een voldoende landelijke dekking nagestreefd. De indicaties van het European Topic Centre (ETC) en de conclusies van de biogeografische seminars worden hiervoor als leidraad gebruikt:

- <20% wordt in de meeste gevallen als onvoldoende beschouwd;
- 20-60% is een bespreekbaar dekkingspercentage;
- >60% dekking is over het algemeen voldoende.

Hierbij wordt uitdrukkelijk rekening gehouden met de specifieke kenmerken en eisen die de afzonderlijke habitattypen en soorten stellen.

Indien het dekkingspercentage van 60% kan worden bereikt met minder dan het aantal onder de eerste stap genoemde gebieden, dan worden zoveel gebieden geselecteerd als nodig zijn om dit dekkingspercentage te bereiken. Een relatief laag dekkingspercentage is aanvaardbaar, indien het gaat om een weinig bedreigd type/soort dat verspreid voorkomt. Hier geldt het proportionaliteitsbeginsel: voor habitattypen en soorten die sterker onder druk staan, wordt relatief meer bijgedragen aan het Natura 2000 netwerk dan voor meer algemeen voorkomende habitattypen en soorten.

Beoordeling aanmeldingen door Europese Commissie

Uiteindelijk heeft Nederland driemaal een lijst van Habitatrictlijngebieden bij de Europese Commissie moeten aanmelden. Na de tweede aanmelding had de Europese Commissie Nederland gevraagd om in 2003 met een afrondend voorstel voor de Nederlandse bijdrage aan de communautaire lijst van Habitatrictlijngebieden te komen. In het Lijstdocument is het Nederlandse deel van de communautaire lijst voor de Atlantische biogeografische regio opgenomen. Hoofdstuk 3 van het Lijstdocument geeft per habitatype en per soort een toelichting op de selectie van gebieden, zoals deze was na de tweede aanmelding, waarbij steeds expliciet staat aangegeven hoe de Europese Commissie de eerdere aanmeldingen heeft beoordeeld. Dan blijkt dat de Europese Commissie voor diverse habitattypen en soorten had gemeld dat er een onvoldoende dekking was. Om die reden is de aanmelding in 2003 nog met een aantal gebieden uitgebreid. Het Reactiedocument (2004) bevat de Nota van Antwoord met betrekking tot de openbare voorbereidingsprocedure voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden, die begin 2003 heeft plaatsgevonden.

Misverstanden over de aanmelding

Het berust dan ook op een misverstand te veronderstellen dat uit de richtlijn uitsluitend een verplichting zou voortvloeien met betrekking tot *kwalificerende* habitattypen en soorten en dat er met betrekking tot de niet-kwalificerende waarden geen verplichting zou bestaan. Er worden dus niet alleen instandhoudingsdoelstellingen voor de kwalificerende habitattypen of de kwalificerende soorten geformuleerd, maar voor alle habitattypen of soorten, waarvoor een gebied is aangemeld. Alleen voor een bepaalde categorie kan het formuleren van instandhoudingsdoelstellingen achterwege blijven. Het betreft dan de situatie waarin een bepaald gebied een habitatype of soort in minieme hoeveelheden aanwezig is en het ecologisch gezien niet voor de hand ligt dat deze zich blijvend kunnen handhaven. Het ontstaan van deze categorie (aanwezig maar verwaarloosbaar) is het gevolg van de voorgeschreven aanmeldingssystematiek, waarbij de lidstaat voor elk gebied alle aanwezige habitattypen en soorten – ongeacht de mate waarin ze voorkomen – dient te melden. Daardoor kan een toevallige aanwezigheid van een bepaald habitatype of soort al leiden tot een vermelding bij de aanwijzing. Een dergelijke toevallige of marginale aanwezigheid wordt vermeld in categorie 'Aanwezig maar verwaarloosbaar'. Voor deze categorie is het dan ook niet noodzakelijk om instandhoudingsdoelstellingen te formuleren.

Ook het veel gehoorde argument dat de bedrijfsactiviteiten die in en om het gebied plaatsvinden, voor de aanmelding gemeld hadden moeten worden, zodat de Europese Commissie rekening had kunnen houden met bestaand gebruik, berust op een misverstand. Zoals reeds in paragraaf 2.1.1 van de Nota van Antwoord uitvoerig uiteen is gezet, is het Standaardgegevensformulier bedoeld om de potentiële Natura 2000-gebieden met de natuurwaarden bij de Europese Commissie aan te melden. In dit formulier worden niet alleen gegevens verstrekt over de zaken zoals de naam, de ligging en de oppervlakte, maar ook informatie over de omvang, kwaliteit en de toekomstverwachtingen van de aanwezige habitattypen en soorten. Op het formulier staat per rubriek nauwkeurig aangegeven welke gegevens er vóór de aanmelding verstrekt dienden te worden en welke gegevens er in een later stadium verstrekt kunnen worden. Eén van de rubrieken die pas ingevuld hoeft te worden nadat het gebied deel uitmaakt van het Natura 2000 netwerk is de rubriek 'Activiteiten en invloeden in en buiten het betrokken gebied'. De in deze rubriek te verstrekken gegevens zijn namelijk niet bedoeld voor de selectie van de gebieden, maar dienen uitsluitend voor het monitoren van de naleving van de richtlijn.

Het is dan ook een misvatting te veronderstellen dat deze gegevens een rol bij de selectie door de Europese Commissie zouden kunnen spelen en dat de Europese Commissie bij de besluitvorming van onjuiste of onvolledige gegevens zou zijn uitgegaan.

Motivering

Wel is er naar aanleiding van de ingediende zienswijzen besloten om het inzicht in de selectie van de gebieden te verhogen. Om die reden wordt per gebied uiteen gezet waarom het gebied destijds is aangemeld en op grond van welke criteria dit is gebeurd. Naast de reeds uitgebreide toelichting in de Nota van Antwoord is daarom in de Nota van toelichting op een overzichtelijke wijze aangegeven voor welke soorten en habitattypen het gebied destijds is aangemeld. In deze uiteenzetting staat ook aangegeven op welke habitattypen en soorten de kwalificatie 'aanwezig maar verwaarloosbaar' van toepassing is geweest. Indien er voor deze soorten of habitattypen vervolgens toch instandhoudingsdoelstellingen zijn vastgesteld dan wordt hierop bij de motivering van de instandhoudingsdoelstellingen ingegaan.

Zoals in paragraaf 3.3 en 3.13 van de Nota van Antwoord en in hoofdstuk 3 van het Verantwoordingsdocument staat vermeld, dienen ook voor de soorten en habitattypen die niet direct tot de selectie van dat betreffende Habitatrichtlijngebied hebben geleid, maar die wel in dat gebied voorkomen, instandhoudingsdoelstellingen te worden opgesteld. Het betreft namelijk wel soorten en habitattypen, waarvoor het gebied is aangemeld.

Betrokkenheid bij de voorbereiding van de aanwijzing

Voor de nationale procedure voor de aanwijzing van Natura 2000-gebieden wordt verwezen naar de paragrafen 1.1.4 en 1.3.5 van de Nota van Antwoord.

In deze paragrafen wordt uitvoerig ingegaan op de gevolgde nationale procedure, die uiteindelijk tot de ter inzage legging van dit gebied heeft geleid. Daaruit blijkt dat dit deel van de procedure meerdere jaren in beslag heeft genomen. Zo hebben de betrokken ministeries, provincies, kamers van koophandel, (regionale) land- en tuinbouworganisaties, gemeenten, waterschappen, drinkwaterwinners, visserijorganisaties, recreatieorganisaties, natuurbeschermingsorganisaties en gegevensbeheerders eind 2005 het concept Natura 2000 doelendocument (2005) en de ontwerp Natura 2000-gebiedendocumenten (2005) voor de 162 gebieden ontvangen, met het verzoek om commentaar te geven. Naar aanleiding van de reacties zijn waar nodig nog aanvullende gesprekken gevoerd. Deze consultatie maakte deel uit van de voorbereiding van de besluitvorming en heeft nog tot wijzigingen geleid. Het resultaat van deze voorbereiding heeft ter inzage gelegen en ten aanzien van deze besluiten heeft een ieder een zienswijze kunnen indienen.

Zorgvuldigheid van de procedure, afweging van belangen

In de paragrafen 2.1.1 en 1.1.8 van de Nota van Antwoord wordt vervolgens duidelijk uiteengezet op basis waarvan dit is gebeurd en hoe de belangen tegen elkaar zijn afgewogen. Het blijkt dan dat er in dit stadium van de procedure alleen rekening is gehouden met de ecologie van een gebied. Daaruit valt niet de conclusie te trekken dat deze procedure

onzorgvuldig zou zijn geweest of dat daarbij bepaalde belangen zouden zijn veronachtzaamd. Op basis van de in de Habitatrichtlijn gegeven criteria en de hierop gebaseerde Europese jurisprudentie kunnen de in de zienswijzen aan de orde gestelde niet-ecologische belangen niet bij de selectie en de begrenzing van Natura 2000-gebieden worden betrokken. Daarom heeft de keuze van een Natura 2000-gebied uitsluitend plaatsgevonden op basis van de aanwezigheid van de in bijlage I en II genoemde habitattypen en soorten. Dat de exacte locatie van de aanwezige habitatwaarden niet op een kaart is weergegeven doet daaraan niets af. In diverse ecologische rapporten en databanken zijn de natuurwaarden van Nederland en dus van dit gebied nauwkeurig beschreven. Het is voor de selectie van een Natura 2000-gebied dan ook niet noodzakelijk dat de aanwezige natuurwaarden op zo'n kaart worden aangegeven. Ook dit gebied is eenduidig op grond van zijn natuurwaarde geselecteerd en in zo'n selectieproces spelen de mogelijke belangen van derden uiteraard geen rol. Pas in een later stadium – bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen en bij het vaststellen van het beheerplan – kunnen deze belangen aan de orde komen. Dit wordt in de paragrafen 3.4 en 3.5 van de Nota van Antwoord uiteen gezet.

De procedure die tot aanwijzing van dit gebied heeft geleid, heeft dan ook geheel overeenkomstig deze procedure plaatsgevonden. Bij de aanwijzing is hiervan niet afgeweken. Daaruit volgt dat de procedure op een zorgvuldige wijze en geheel overeenkomstig de wet heeft plaatsgevonden.

3. REACTIES OVER DE BEGRENZING

3.1 ALGEMEEN

Ook bij de begrenzing van het gebied heeft een aantal indieners van zienswijzen aangegeven dat rekening wordt gehouden met andere dan ecologische eisen. Er wordt voor gepleit om de Natura 2000-gebieden omwille van de vliegveiligheid op eenduidige wijze ook in het verticale vlak te begrenzen op 500 voet, zijnde de bestaande minimumvlieghoogte. Verder wordt aangegeven dat bij de aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden er destijds voor een bufferzone van 100 meter rond jachthavens gekozen is. In die geest wordt er bepleit om een bufferzone van 300 tot 500 meter rond recreatiebedrijven in te stellen. Tevens wordt er aangegeven dat de aanmelding onvoldoende wetenschappelijk onderbouwd is, zodat de onderzoeksplicht bij de belanghebbende wordt gelegd wanneer deze begrenzing gewijzigd wil zien. Ook wordt gesteld dat de stranden niet binnen de begrenzing van een Natura 2000-gebied behoren te vallen. Zij herbergen geen habitattypen of soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Uitgangspunten begrenzing Habitatrichtlijngebieden

Zoals reeds in paragraaf 2.2 van de Nota van Antwoord en in bijlage 9.1. van het Natura 2000 doelendocument (2006) uitvoerig uiteen wordt gezet, is ook bij het begrenzen van een gebied geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houden met de aanwezigheid en de instandhouding van de natuurlijke habitattypen en soorten. Daarbij zijn de volgende algemene uitgangspunten gebruikt:

- Habitattypen en soorten van de bijlagen: de habitattypen van bijlage I en de leefgebieden van de soorten van bijlage II van de Habitatrichtlijn (en dus niet de soorten van bijlage IV) vormen het uitgangspunt voor de begrenzing. Dit is inclusief in kwaliteit achteruitgegangene en gedegenerende terreindelen, indien herstel haalbaar is en voor zover nodig voor de instandhouding van de aanwezige habitattypen en/of soorten.
- Herkenbare eenheden en identiteit: streven naar de begrenzing van herkenbare en beheerbare eenheden: ecologische eenheden (bijvoorbeeld op basis van

- vegetatiestructuur, hydrologie of geomorfologie) of beheerseenheden. Door eenheden op deze manier te begrenzen krijgt het gebied een duidelijke identiteit.
- 'Cement tussen de bakstenen': de begrenzing van ecologische eenheden impliceert dat het Habitatrictlijngebied bestaat uit: de habitattypen van bijlage I en het leefgebied van de soorten van bijlage II én een stelsel van natuurwaarden waarvoor het gebied niet is geselecteerd en/of niet is aangemeld: het 'cement tussen de bakstenen', maar die wel integraal onderdeel uitmaken van de ecosystemen waarvan de betreffende habitattypen en soorten deel uitmaken. Dit cement is nodig voor herstel en/of instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten.
 - Deelgebieden: bij zeer sterke versnippering in meerdere deelgebieden worden alleen deze deelgebieden begrensd. De verschillende deelgebieden bevatten dan elk afzonderlijk de habitattypen en/of soorten waarvoor het gebied geselecteerd is. Enclaves: binnen grote eenheden zijn enclaves van grootschalige landbouw en/of bebouwing uitgesloten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of de soorten.
 - Aansluiting bij administratieve grenzen: er is zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande administratieve grenzen (bijvoorbeeld begrenzing onder de Natuurbeschermingswet aangewezen gebieden, Nationaal Park, Vogelrichtlijngebied, en/of eigendomsgrenzen).
 - Herkenbare topografische lijnen: bij voorkeur vallen de gebiedsgrenzen samen met duidelijk in het landschap herkenbare topografische lijnen, zoals wegen, sloten, heggen, oevers, bosranden en markante verschillen in landgebruik.

De concrete begrenzing van de individuele gebieden is gebaseerd op maatwerk. De toepassing van de algemene uitgangspunten heeft op hoofdlijnen geresulteerd in drie typen van begrenzing. Afhankelijk van de oppervlakte en de mate van versnippering van de gebieden kunnen drie begrenzingstypen worden onderscheiden, te weten: grote aaneengesloten gebieden, kleine gebieden en gebieden met twee of meer deelgebieden.

Hoofdlijnen aanpassing begrenzing Natura 2000-gebieden

Bij de aanwijzing van de Habitatrictlijngebieden en bij de aanvulling van de Vogelrichtlijnaanwijzingen met gebiedsdoelen moeten overlappende Vogel- en Habitatrictlijngebieden worden gecombineerd tot één Natura 2000-gebied. Daarbij wordt ernaar gestreefd de begrenzing van Vogel- en Habitatrictlijngebieden zo goed als mogelijk op elkaar af te stemmen.

Voor een flink aantal gebieden worden kleine tot substantiële wijzigingen van de begrenzing voorgesteld. Zie Bijlage 9.1.2. van het Natura 2000 doelendocument (2006).

Technische- en inhoudelijke aanpassingen

Er kan een onderscheid worden gemaakt in twee categorieën van herbegrenzing: technische en inhoudelijke aanpassingen.

Ten eerste technische aanpassingen:

Dit zijn vaak minieme kaarttechnische verbeteringen teneinde de grenzen af te stemmen en gelijk te trekken.

Het zijn ook pragmatische aanpassingen, waardoor het beheer en de bescherming hanteerbaar blijven en om de burger een zo duidelijk en eenvoudig mogelijke begrenzing te bieden. Dit kan betekenen dat ook de beschermde en staatsnatuurmonumenten die sinds 1968 onder de oude Natuurbeschermingswet zijn aangewezen en voor een belangrijk deel overlap vertonen met de Vogel- en Habitatrictlijngebieden op elkaar afgestemd worden, waardoor onlogische verschillen vermeden worden.

Ten tweede inhoudelijke aanpassingen:

Inhoudelijke grenswijzigingen komen voort uit de verschillen tussen de methodieken die in 2000 en 2003 zijn gebruikt voor de begrenzing van de Vogel- en Habitatrictlijngebieden.

Exclavering van (jacht)havens

In paragraaf 2.2.8 van de Nota van Antwoord staat dat in de Nota's van toelichting bij de besluiten voor de aanwijzing van Vogelrichtlijngebieden in 2000 havens op de volgende wijze tekstueel zijn uitgezonderd:

'(Jacht)havens maken geen deel uit van de speciale beschermingszone. Bij (jacht)havens, die geheel binnen een speciale beschermingszone liggen, valt aan de waterzijde een zone van 100 meter, gemeten vanaf de havenmond c.q. de aanlegsteigers, ook buiten de begrenzing. Grenst een (jacht)haven aan de buitenzijde direct aan de speciale beschermingszone, dan is de zone van 100 meter ook buiten de begrenzing van de speciale beschermingszone gehouden. Daar waar de kaart en de Nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaarttechnische redenen, niet overeenstemmen, is de hierboven opgenomen tekst doorslaggevend.'

Het argument hiervoor was dat dergelijke havens geen wezenlijk deel uitmaken van het leefgebied van de betreffende soorten. Dit onderdeel van de algemene exclaveringsformule is vervallen. De begrenzing op de kaarten is leidend. Tekstuele exclavering wordt beperkt tot die gevallen waar het niet anders kan. Anders dan bij bebouwing en verhardingen is dit kaarttechnisch meestal geen probleem. De formule gaf daarnaast ook aanleiding tot misverstanden. Zo vatte een gemeente de bovenaangehaalde exclavering op als vrijbrief voor de aanleg van een jachthaven. Voorts zijn sommige havens in 2000 op kaart ruimer geëxclaveerd dan de exclaveringsformule voorschrijft. Er bestond bovendien grote onduidelijkheid over de invulling van het begrip (jacht)haven. Daarom is er besloten om de algemene exclaveringsformule voor havens te laten vervallen en alle havens die voor exclavering in aanmerking komen, al op de gebiedskaart uit te zonderen.

Het exclaveren van havens op kaart geeft bovendien uitsluitel over wat precies onder het begrip '(jacht)havens' moet worden verstaan, namelijk uitsluitend aanlegplaatsen met havenfaciliteiten. Op zichzelf staande aanlegvoorzieningen zoals aanlegsteigers worden daartoe niet gerekend.

Exclavering van recreatieondernemingen en agrarische bedrijven / bufferzones

Verder behoort een ruimere vrijwaringzone van 300 tot 500 meter rond recreatieondernemingen en agrarische bedrijven, waar door vele ondernemers om is verzocht, niet tot de mogelijkheden. Zie paragraaf 2.2.6 van de Nota van Antwoord. Een zone van deze omvang maakt bij alle gebieden integraal onderdeel uit van het Natura 2000-gebied en draagt integraal bij aan het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen. Een dergelijke bufferzone kan om die reden dan ook niet worden ingesteld. Wel is het mogelijk om bij het opstellen van de beheerplannen gebiedsdoelstellingen daar te leggen waar zij ecologisch en economisch het beste en eenvoudigste zijn te realiseren.

Bij terreinen die voor de recreatie in gebruik zijn of in agrarisch gebruik, is niet het menselijk gebruik of de door de mens aan een bepaald terrein toegekende bestemming bepalend voor vraag of een gebied of terrein als Natura 2000-gebied aangewezen dient te worden. Alleen de aanwezigheid van bepaalde beschermingswaardige natuurwaarden vormt de basis voor de begrenzing van een Natura 2000-gebied. Bestaande bebouwing, erven, tuinen, verhardingen en hoofdspoorwegen maken alleen daarom geen deel uit van een Natura 2000-gebied, omdat zij door hun fysieke geaardheid blijvend ongeschikt zijn gemaakt. De aanwijzing geschiedt daarom onafhankelijk van het menselijke gebruik en onafhankelijk van de in een bestemmingplan gegeven bestemming. Voor zover bij het begrenzen van de Natura 2000-gebieden wordt afgeweken van de aanmelding bij de Europese Commissie is dit gebeurd op ecologische gronden, waarop in de Nota van toelichting een toelichting wordt gegeven. Daarbij moet wel worden aangetekend dat dit soort aanpassingen van de begrenzing over het algemeen van marginale aard zijn.

Verticale begrenzing

In paragraaf 2.2.9 van de Nota van Antwoord wordt vermeld dat er geen verticale grens in de Natura 2000-gebieden is opgenomen. Wel moet gewaarborgd zijn dat vliegbewegingen in de omgeving van Natura 2000-gebieden niet tot aantasting van natuurlijke kenmerken leiden. Dat

geldt voor de gehele burgerluchtvaart (inclusief parasailen, parachutespringen en luchtballonvaarten), het militaire luchtverkeer en alle andere activiteiten die in samenhang met deze vliegbewegingen en in het luchtruim of op de grond plaatsvinden, zoals schietoefeningen, parachutespringen. De effectbeoordeling van dit soort activiteiten kan daarom het beste per gebied plaatsvinden, toegesneden op de omstandigheden ter plekke. Het is dus niet noodzakelijk om hierover generieke normen in de besluiten op te nemen. Indien nodig wordt er bij het opstellen van een beheerplan rekening gehouden met het bestaande gebruik door luchtverkeer. Voorwaarde blijft ook hier dat het bestaande gebruik de instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar mag brengen.

3.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE BEGRENZING

Enkele insprekers verzoeken de grens van het Natura 2000-gebied aan te passen. Sommige insprekers stellen voor deze te leggen op de (gemiddelde) laagwaterlijn, in plaats van op de duinvoet. Dit om verschillende redenen van recreatieve-, waterstaatkundige- en ecologische aard.

De grens is zeewaarts verlegd tussen Stellendam en het Flauwe Werk. De keuze uit het ontwerp besluit om de grens te verleggen naar de gemiddelde laagwaterlijn is verlaten omdat dit door natuurlijke dynamiek geen vaste grens is.

Een inspreker heeft een aantal concrete voorstellen gedaan voor het toevoegen van verschillende percelen langs de binnenduinrand. En verzoekt om het Vogelrichtlijngebied uit te breiden met het gehele duingebied, vanwege het voorkomen van de tapuit en de roodborsttapuit.

Één van de voorstellen is overgenomen; het betreft een duingebiedje bij de vuurtoren. De overige voorstellen voor toevoeging zijn niet overgenomen, omdat hier niet of nauwelijks habitattypen voorkomen waarvoor het gebied is aangewezen. Het voorstel om een speeltuin uit de begrenzing te halen is gehonoreerd omdat hier ook geen relevante habitattypen voorkomen.

Het laatste verzoek is niet overgenomen. Het duingebied is niet van zodanig belang voor deze vogelsoorten dat het volgens de selectiemethodiek dient te worden aangewezen als Vogelrichtlijngebied. Zie ook Bijlage B.2.

Sommige insprekers menen dat de dijk langs het Flauwe Werk een natuurgebiedstatus verdient. De dijk vormt een verbindende schakel tussen gebiedsdelen.

Zoals in paragraaf 2.2.3 van de Nota van Antwoord is aangegeven, zijn verbindingen tussen deelgebieden alleen opgenomen als ze bijdragen aan de instandhouding van de betrokken habitattypen. Dat is hier niet het geval.

Vanwege het feit dat de Delta als één ecosysteem kan worden gezien, achten meerdere insprekers het wenselijk om de Delta aan te wijzen als één Natura 2000-gebied met uitwisselbare instandhoudingsdoelstellingen tussen de deelgebieden.

Aan het verzoek om gebieden samen te voegen is niet tegemoet gekomen.

In de Nota van Antwoord paragraaf 2.1.4. staat waarom niet. Uitgangspunt voor de indeling van Natura 2000-gebieden zijn de aangewezen gebieden (Vogelrichtlijn) en de lijst van aangemelde gebieden (Habitatrichtlijn).

De diverse Natura 2000-gebieden verschillen te zeer om tot verdere samenvoeging te besluiten. Zo zijn de ecologische verschillen tussen de Deltawateren zeer groot (getij of vrijwel vast peil, rivierinvloed, zoet/zout gradiënt). De uitwisselbaarheid van doelen is dan ook niet mogelijk, anders dan dat voor enkele specifieke soorten. Het is wel mogelijk om voor bij elkaar liggende gebieden één beheerplan op te stellen.

In paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting bij dit besluit staan de grenswijzigingen beschreven.

4. REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

4.1 ALGEMEEN

Er zijn in de zienswijzen veel opmerkingen gemaakt over de instandhoudingsdoelstellingen en over de realisatie ervan.

Er wordt in een aantal zienswijzen de vraag gesteld of de besluiten in samenhang met elkaar en met de gebieden daarbuiten wel een voldoende bijdrage leveren om de soorten en habitattypen in een gunstige staat van instandhouding te brengen of te houden.

Er wordt de vrees uitgesproken dat voor een aantal habitattypen en soorten onvoldoende gebieden worden aangewezen, zodat de gunstige staat van instandhouding niet gewaarborgd kan worden. Daarnaast wordt er verzocht voor die soorten en habitattypen waarvoor in het Natura 2000 profielendocument (2006) sprake is van een ongunstige staat van instandhouding een herstelopgave te formuleren, tenzij er ecologische redenen zijn om hiervan af te zien. Het besluit zou moeten aangeven wat de gevolgen zijn wanneer een soort uit een gebied dreigt te verdwijnen. Daarnaast zou er een gegronde reden aanwezig moeten zijn wanneer er niet gestreefd wordt naar een gunstige staat van instandhouding.

In de besluiten wordt er volgens weer andere indieners niet ingegaan op de mogelijke gevolgen van klimaatwijziging, terwijl deze wijzigingen bepalend kunnen zijn voor de haalbaarheid van de natuurdoelen. Weer in een aantal andere zienswijzen wordt aangevoerd dat er voor vele soorten geen instandhoudingsdoelstelling geformuleerd mogen worden.

Er wordt bovendien gevraagd om de kernopgaven in de aanwijzingen op te nemen dan wel het Natura 2000 doelendocument (2006) deel uit te laten maken van de aanwijzingsbesluiten. Uit het besluit zou duidelijk moeten blijken voor welke functie(s) en voor welke soort(en) het gebied wordt aangewezen, zodat duidelijk is of de soorten in al hun levensbehoeften worden beschermd. Daar waar niet alle levensbehoeften in een Natura 2000-gebied zijn beschermd dient te worden aangegeven waar de ontbrekende functies zijn gelegen en wat de beschermingsstatus is.

Weer anderen menen dat de uitgangssituatie helder moet worden omschreven in het aanwijzingsbesluit. Tegelijkertijd zal er een termijn gegeven moeten worden waarbinnen de doelstellingen gerealiseerd moeten worden.

Er wordt gevraagd om rekening te houden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden. In dat verband wordt dan ook met nadruk gewezen op het belang van dit gebied voor de recreatie en toerisme. Waarbij met name een ongestoord toeristisch gebruik van de stranden van groot economisch belang is voor de lokale economie. Ook dient de Brouwersdam als grootste watersportgebied van West-Europa mogelijkheden voor groei te kennen. In dit verband wordt aangegeven dat recreatie en natuurontwikkeling zeer goed samen kunnen gaan en elkaar versterken.

Dat het concretiseren van maatregelen wordt doorgeschoven naar het beheerplan geeft voor vele indieners onduidelijkheid en het plaatst voor hen het overleg over het beheerplan onder grote spanning. Zij bepleiten duidelijke kaders voor het beheerplan, zodat er constructief aan de uitwerking daarvan kan worden gewerkt. Daarnaast wordt opgemerkt dat bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelen alleen wordt uitgegaan van bestaande budgetten. Welke consequenties de instandhoudingsdoelen hebben in financiële zin wordt daarom pas duidelijk bij het tot stand komen van de beheerplannen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Algemene instandhoudingsdoelstellingen

De formulering van de Algemene instandhoudingsdoelstellingen is aangepast in hoofdstuk 5. De algemene instandhoudingsdoelstellingen beogen de algemene hoofddoelstelling van de Vogel- en Habitatrichtlijn in de individuele aanwijzingsbesluiten te verankeren. Daarmee wordt de bijdrage van de Nederlandse Natura 2000-gebieden aan het behoud van de biodiversiteit vastgelegd. Het streven naar een gunstige staat van instandhouding van de per aanwijzingsbesluit opgesomde habitattypen, soorten en vogels is daar de uitwerking van. Het vormt de Nederlandse bijdrage aan de ecologische samenhang van het Europese Natura 2000 netwerk. Per gebied worden de specifieke doelstellingen voor de relevante habitattypen en soorten nader omschreven. Op basis van de algemene doelstellingen wordt naar een landelijke gunstige staat van instandhouding van de voor Nederland relevante habitattypen, soorten en vogels gestreefd. Dit houdt in dat het natuurlijke verspreidingsgebied van de habitat of van de soort stabiel zal moeten zijn of zal moeten toenemen en dit zal in de toekomst ook zo moeten blijven. Een duurzaam behoud van een habitatype kan alleen maar gerealiseerd worden wanneer alle voor dit habitat typische planten- en diersoorten kunnen worden behouden. Dit geldt niet alleen voor de bescherming van een habitatype. Ook wanneer de aanwijzing zich richt op de bescherming van een bepaalde plantensoort of diersoort kan de betreffende soort alleen adequaat beschermd worden wanneer bij de praktische uitwerking van deze bescherming de te nemen maatregelen zich tegelijkertijd richten op de habitat of het leefgebied van de betreffende planten of diersoort. Zodoende strekt in een Natura 2000-gebied de instandhoudingsdoelstelling van een vogel of habitatoort zich mede uit tot het leefgebied of de habitat van de betreffende soort.

Met name bij vogels is een belangrijk deel van het leefgebied buiten het Natura 2000-gebied gehouden. Daardoor kan er bij deze soorten alleen een gunstige staat van instandhouding worden bereikt wanneer ook de gebieden buiten het Natura 2000-gebied daarbij worden betrokken. Bij een aantal vogelsoorten zijn vooral de foerageergebieden bewust buiten het Natura 2000-gebied gehouden. Deze bevinden zich in grote aaneengesloten agrarische gebieden of ze zijn buiten het Natura 2000-gebied gehouden omdat de functies van deze gebieden niet duurzaam gegarandeerd konden worden zoals bij braakliggende bouwterreinen. Deze gebieden kunnen vanwege het vervullen van een bepaalde (foerageer)functie soms toch een belangrijke rol spelen bij het realiseren van een goede staat van instandhouding, zodat ook het verstoren van zo'n gebiedsfunctie van grote invloed kan zijn op de staat van instandhouding van de soort.

Dit geldt feitelijk ook voor invloeden van buitenaf op het Natura 2000-gebied, dan wel voor het vermijden of het opheffen van negatieve invloeden. De instandhoudingsdoelstelling richt zich op het gehele biotische en abiotische complex van factoren, die het habitatype of de habitats van soorten haar specifieke aanzien geven en die noodzakelijk zijn voor het behoud van de biologische diversiteit van het gebied.

Contour 'haalbaar en betaalbaar'

In de paragrafen 1.2.3, 3.4 en 4.1.7 van de Nota van Antwoord staat aangegeven dat zowel de selectie als de begrenzing uitsluitend op basis van ecologische criteria wordt vastgesteld. Dit betekent echter niet dat andere dan ecologische belangen geen rol hebben gespeeld. Bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen heeft het uitgangspunt 'haalbaar en betaalbaar', zowel landelijk als per gebied nadrukkelijk een rol gespeeld. Er is daarbij rekening gehouden met de economische en sociale belangen van de directe omgeving. Dit betekent in de praktijk dat voor een bepaald habitatype of soort de relatief grootste ecologische bijdrage komt van het gebied waar de ecologische vereisten reeds op orde zijn of waar ze op eenvoudige wijze op orde te brengen zijn, om zodoende bij het

opstellen van beheerplannen een evenwichtige balans tussen economie en ecologie na te streven.

In paragraaf 3.4 van de Nota van Antwoord staat dat Nederland zich inspant om zoveel mogelijk habitattypen en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Er kan echter geen onevenredige financiële inspanning verwacht worden om alle habitattypen en soorten te herstellen. Met oog hierop is voor een aantal soorten en habitattypen in het Natura 2000 doelendocument (2006, hoofdstuk 6) gekozen voor een lager niveau dan gunstige staat van instandhouding. Aanleiding hiervoor is dat verbetering van de ecologische vereisten niet haalbaar wordt geacht, of dat inspanning voor het verbeteren van de ecologische vereisten niet opweegt tegen de extra bijdrage die een gebied daarmee zou kunnen leveren aan de realisering van het Natura 2000-doel op landelijk niveau. Eén van de hoofdlijnen van de Natura 2000 contourennotitie (2005) zegt namelijk dat in beginsel de bestaande kwaliteit en omvang in Nederland en in concrete gebieden te handhaven zijn en waar nodig in een gunstige staat van instandhouding te brengen zijn. Daarbij is een hogere inzet nagestreefd voor soorten en habitattypen en soorten waar Nederland relatief belangrijk voor is en/of voor habitattypen en soorten die sterk onder druk staan.

Het is logisch dat Nederland voor soorten en habitattypen waarvoor Nederland binnen de Europese Unie relatief belangrijk is, een relatief grote bijdrage én grote inspanning levert. Voor habitattypen als Slik en zandplaten, Grijs duinen en een soort als Nauwe korfslak geldt dit bijvoorbeeld. Voor deze habitattypen en soort heeft Nederland de situatie nog niet geheel op orde.

Daar staat tegenover dat een minder hoge inzet wordt nagestreefd als van Nederland redelijkerwijs niet verwacht kan worden dat een bepaalde soort of habitatype (op die plaats) op de langere termijn in een gunstige staat van instandhouding gebracht kan worden. De Natura 2000-doelen zijn daarom zo veel als mogelijk geformuleerd binnen de kaders van bestaand EHS beleid en bestaand beleid met betrekking tot mest en waterhuishouding. Voor een aantal habitattypen en soorten zijn gezien de sense of urgency op de korte én langere termijn aanvullende maatregelen nodig.

Contour 'strategisch localiseren'

Bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen is ook geanticipeerd op bestaande plannen en projecten ter realisering van de Ecologische Hoofdstructuur. Dit is het gehanteerde principe van 'strategisch lokaliseren', namelijk behoud of herstel nastreven daar waar de grootste potentie ligt en waar dit gemakkelijk kan zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de ecologische uitgangspunten en ambities.

Hiertoe zijn bij de voorbereiding diverse consultatierondes met deskundigen en terreinbeheerders gehouden en zijn analyses uitgevoerd, waaronder de knelpunten- en kansanalyse van KIWA¹⁴. Dit principe is in lijn met artikel 2 van de Habitatrictlijn. Uit dit artikel vloeit de verplichting voort dat de in dit kader genomen maatregelen de natuurlijke habitats en de wilde dier- en plantensoorten van communautair belang wel in een gunstige staat van instandhouding beogen te behouden of te herstellen.

Waar en in welke mate de habitattypen en leefgebieden op orde moeten komen zijn keuzes die in samenspraak met terrein- en waterbeheerders en andere overheden zijn gemaakt. Concreet betekent dit dat in de toekomst de inspanningen voor het waterbeheer meer gericht moeten worden op dat natuurbelang. Het kan ook betekenen dat de begrenzing van gebieden zijn aangepast om een op termijn meer duurzame situatie te verkrijgen.

Trends, dynamiek en autonome ontwikkelingen

In het aanwijzingsbesluit staat in de vorm van de instandhoudingsdoelstellingen de resultante van deze afwegingen. Op grond daarvan bestaat de verplichting om de genoemde habitattypen en soorten in de gewenste staat van instandhouding te brengen, zodat ook op landelijk niveau de gewenste staat van instandhouding bereikt kan worden. Eén van de uitgangspunten in de Natura 2000 contourennotitie (2005) daarbij is geweest, dat doelstellingen in de tijd robuust geformuleerd moeten worden. Dit is gedaan om zo te kunnen

¹⁴ KIWA & ECG (2005/2006) Knelpunten- en kansanalyse Natura 2000 gebieden.

anticiperen op bijvoorbeeld de natuurlijke dynamiek of een mogelijke klimaatsverandering. Als de instandhoudingsdoelstellingen niet gehaald lijken te worden, bijvoorbeeld omdat een populatie vogels of een bepaald habitatype ondanks de bescherming toch kleiner wordt, moet Nederland maatregelen nemen om deze ontwikkeling te keren. Artikel 6, tweede lid, van de Habitatrichtlijn, verplicht de lidstaat namelijk om de achteruitgang tot staan te brengen. Soms zullen de genomen maatregelen niet werken, bijvoorbeeld bij klimaatsverandering, een te grote externe beïnvloeding of als trekkende soorten in het buitenland negatief worden beïnvloed. Er zijn dan geen sancties. Gezien een aantal onzekerheden over te verwachten ontwikkelingen, die voortkomen uit natuurlijke dynamiek en klimaatveranderingen, is voor het jaar 2015 voorzien in een evaluatie van het Natura 2000 doelendocument (2006). Indien noodzakelijk worden dan ook de betreffende aanwijzingsbesluiten aangepast (zie Nota van Antwoord, paragraaf 3.19).

In hoofdstuk 4 van dit besluit wordt nader op de specifieke keuzes ingegaan.

Belangenafweging

Het voorgaande betekent ook dat de afweging tussen economie en ecologie binnen de voorwaarde moet plaatsvinden dat het Natura 2000 netwerk namelijk een goede staat van instandhouding van de in bijlage I en in bijlage II genoemde habitattypen en soorten dient te waarborgen. Voor elk specifiek gebied komt dat erop neer dat de instandhoudingsdoelstelling van een bepaalde habitatype of soorten alleen in samenhang kan worden gezien met de instandhoudingsdoelstellingen van andere Natura 2000-gebieden, waar dezelfde habitattypen en soorten (kunnen) voorkomen. Dat betekent dat er weliswaar per soort of per habitatype naar een goede staat van instandhouding moet worden gestreefd, maar dat deze situatie niet in elk gebied afzonderlijk voor elke aanwezig habitatype of soort hoeft te worden nagestreefd. Binnen dit kader kan er daarom ook rekening worden gehouden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden.

Recreatie en toerisme

Hoewel zeer goed beseft wordt dat duinen, stranden en het aanliggende zeegebied een belangrijk onderdeel uitmaken van het Zeeuwse en Zuid Hollandse toeristische product, moet ook worden vastgesteld dat dit gebied daarin geen unieke plaats inneemt. Langs de gehele (Nederlandse) kust vindt er een intensief recreatief gebruik van de stranden plaats. Dat betekent dat de bescherming van kusthabitats altijd in samenhang met het toeristische medegebruik moet geschieden.

Dit specifieke gebied is een robuust duingebied waar ondanks de toeristische druk een aantal habitattypen zich nog steeds in een goede staat van instandhouding bevinden. Niettemin is het door de ongunstige staat van instandhouding van weer een aantal andere duinhabitattypen noodzakelijk om voor deze habitattypen en soorten een herstelopgave te formuleren. De belangrijkste herstelopgaven hebben met name een relatie met het (grond)waterbeheer en zijn voor wat betreft de binnenduintrand zelfs als urgent te kwalificeren. Dat betekent dat er voor het behoud van deze habitattypen op korte termijn maatregelen genomen zullen moeten worden, omdat anders herstel niet meer te realiseren zal zijn. Het strand, maar zeer zeker ook de duinen zijn de belangrijkste trekpleister voor het toerisme en het toeristische bedrijfsleven is dan ook zeer gebaat bij een adequate instandhouding van dit gebied. In die zin is het belang van een adequaat natuurbeheer ook in het belang van een gezonde toeristische sector op Goeree. In onder meer paragraaf 4.1.3. en 4.1.4. van de Nota van Antwoord is ingegaan op de ontwikkelingsmogelijkheden van bedrijven en de concurrentiepositie: Afhankelijk van de bedrijfstak biedt de aanwezigheid van een Natura 2000-gebied dikwijls nieuwe mogelijkheden.

Lage aantallen

Er kan zich de situatie voordoen dat in een bepaald gebied een aantal habitattypen of soorten voorkomen, waarvoor geen instandhoudingsdoelstellingen worden vastgesteld. Er is dan de inschatting gemaakt dat het betreffende habitatype of de betreffende soort weliswaar marginaal in het gebied aanwezig is en dat het gebied op termijn geen bijdrage kan leveren aan de instandhouding van het habitatype of – soort.

Ook bij de formulering van een doel voor broedvogels is bepalend of het gebied een relevante bijdrage aan het realiseren van het landelijke doel levert of kan gaan leveren (zie ook paragraaf 3.11 van de Nota van Antwoord).

Complementaire doelen

Er kan zich ook de situatie voordoen dat een bepaald habitatype of soort niet in een gebied voorkomt, terwijl daarvoor wel een instandhoudingsdoelstelling wordt vastgesteld. In die situatie is er echter bewust de keuze gemaakt om daarvoor een (complementaire) doelstelling op te nemen. Deze zogenaamde aanvullende doelstelling is alleen opgenomen voor soorten en habitatypen, waarvan de staat van instandhouding sterk onder druk staan en waar een duurzame instandhouding op Europees niveau in belangrijke mate afhangt van de Nederlandse bijdrage (zie ook pagina 35 en verder, Natura 2000 doelendocument (2006)). Deze doelen maken dan volwaardig deel uit van de aanwijzingsbesluiten en genieten de volledige bescherming van de wet, maar worden in dit stadium nog niet aangemeld bij de Europese Commissie.

Onderbouwing besluiten

Het Natura 2000 doelendocument (2006) is één van de dragende beleidsdocumenten die aan de besluitvorming ten grondslag heeft gelegen. Het beleid zoals daar is uiteengezet, is bij de besluitvorming toegepast, maar het Natura 2000 doelendocument (2006) maakt géén onderdeel uit van het besluit. Met betrekking tot de vraag op welke wijze er kan worden nagegaan of de goede staat van instandhouding voor dat betreffende habitatype of soort kan worden bereikt is er in de Nota van toelichting een uitgebreid overzicht opgenomen waarin alle gebieden staan vermeld waaraan voor dat betreffende habitatype een doel is toegekend. Op deze wijze valt op een overzichtelijke wijze na te gaan op welke wijze de staat van instandhouding van het betreffende habitatype of de soort wordt gerealiseerd. Het is echter slechts een indicatieve vermelding, want het is zeker niet de bedoeling in deze aanwijzing een besluit te nemen over de instandhoudingsdoelstellingen van andere gebieden. Daarnaast worden in een bijlage bij het besluit de ecologische vereisten van de relevante soorten dan wel van de relevante habitatypen vermeld. Dat levert bij het opstellen van het beheerplan een goed uitgangspunt voor de te nemen maatregelen. Naast de uitgebreide onderbouwing in het aanwijzingsbesluit staat ook een belangrijk deel in de verschillende beleidsdocumenten, zoals het Natura 2000 doelendocument (2006), het Natura 2000 profielendocument (2006), de Natura 2000-gebiedendocumenten (2006) en de leeswijzer bij de Natura 2000-gebiedendocumenten (2006). De beleidskeuzes die in deze documenten zijn gemaakt vormen het uitgangspunt voor de besluiten.

Kernopgaven

In paragraaf 1.3.4 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat de kernopgaven een belangrijk hulpmiddel zijn bij de focus en eventuele prioritering binnen de Natura 2000-beheerplannen. Ze beschrijven de belangrijkste behoud- en herstelopgave per Natura 2000-landschap en zijn in het Natura 2000 doelendocument (2006) toegedeeld aan gebieden. Het toevoegen van de kernopgaven aan de Nota's van toelichting bij de definitieve aanwijzingsbesluiten heeft echter geen meerwaarde, omdat dit volgt uit het Natura 2000 doelendocument (2006) en uit de uitgebreide Nota van toelichting op de besluiten.

Ambitieniveau van de instandhoudingsdoelstellingen

In paragraaf 3.8 van de Nota van Antwoord staat onder andere dat de landelijke doelstelling de som omvat van de gebiedsdoelen, in samenhang met de toegekende functies voor de levensbehoeften, én de vogels die in gebieden buiten het Natura 2000 netwerk bijdragen aan het landelijke doel. Naar verwachting is met de huidige selectie van Natura 2000-gebieden de Nederlandse bijdrage aan het Natura 2000 netwerk gewaarborgd. Bij de evaluatie in 2015 wordt bekeken of met de huidige selectie de landelijke doelen inderdaad worden gehaald, of dat bijstelling nodig is.

Nulsituatie of uitgangspunt

In paragraaf 3.18 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat bij het vaststellen van de gebiedsdoelen niet is uitgegaan van een bepaald referentiejaar, zoals het moment van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied of aanmelding als Habitatrichtlijngebied.

Bij het vaststellen van de doelen is gekeken naar de huidige staat van instandhouding van de betreffende soort of het habitatype op landelijk niveau.

Ook is gekeken naar het (minimaal) benodigde aantal en/of oppervlak leefgebied of habitatype om een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau te realiseren. Nederland heeft immers niet de verplichting op zich genomen een bepaald oud niveau te behouden of opnieuw te bereiken. Wél om maatregelen te nemen die de natuurlijke flora en fauna van communautair belang in een gunstige staat van instandhouding houden of brengen.

De nulmeting waar diverse insprekers het over hebben, is feitelijk de huidige staat van instandhouding van een soort of habitatype in een specifiek gebied. Deze vormde mede de basis voor vaststelling van de instandhoudingsdoelstelling van de soort of het habitatype in het gebied. In de besluiten is aangegeven of voor een soort of habitatype in een concreet gebied een behoud- of verbeterdoel geldt. Zo is bijvoorbeeld een behouddoel geformuleerd als het gebied een voldoende bijdrage levert aan de realisering van het doel op landelijk niveau of als onevenredige maatregelen nodig zouden zijn om het gebied een grotere bijdrage te laten leveren.

Realisatietermijnen

Zoals in paragraaf 3.16 van de Nota van Antwoord wordt gesteld, zijn termijnen onmisbaar om de realisatie van doelen te plannen. Deze plannen zijn grotendeels afhankelijk van regionale en zelfs lokale stand van zaken en omstandigheden. Daardoor zijn de op te stellen beheerplannen de aangewezen plaats voor realisatietermijnen. Omdat de natuur zijn eigen termijnen stelt, is ervan afgezien om in de aanwijzingsbesluiten een concrete realisatietermijn voor het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen te noemen. Dit is geheel in lijn met de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn. In beide richtlijnen wordt geen termijn genoemd voor het realiseren van een gunstige staat van instandhouding van habitattypen en soorten. Het opnemen van een termijn waarbinnen de doelstelling moet zijn gerealiseerd past dan ook niet binnen de gebruikte systematiek.

Flankerend beleid

In paragraaf 5.8 van de Nota van Antwoord wordt als uitgangspunt geformuleerd dat de instandhoudingsdoelstellingen met behulp van bestaande budgetten worden gerealiseerd. De 'bestaande budgetten' waaruit realisatie van de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen gefinancierd moet worden, zijn grotendeels opgenomen in het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Zoals de budgetten voor de Subsidieregeling Natuurbeheer, de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer en de financiële middelen voor de bestrijding van verdroging in de zogenoemde TOP-lijst gebieden. Daarnaast is ook het bestaande beheerbudget voor Staatsbosbeheer een financieringsbron voor de instandhoudingsdoelstellingen. Waar de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen gekoppeld zijn aan waterkwaliteit kunnen de additionele kosten worden gefinancierd via het spoor van de Kaderrichtlijn Water. Veel subsidiemogelijkheden voor inrichting en (agrarisch) natuurbeheer zijn met het ILG onder verantwoordelijkheid van de provincies gekomen. De provincies bieden deze subsidiemogelijkheden aan door middel van provinciale subsidieregelingen zoals Provinciale Subsidieregeling Natuurbeheer (PSN) en de Provinciale Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (PSAN).

De 'ten gunste van' bepaling

In sommige gevallen is er een zogenaamde 'ten gunste van' bepaling gebruikt. Daarmee wordt aangeduid dat de aanwezigheid van een bepaald habitatype mag afnemen ten gunste van een ander habitatype of soorten die sterk onder druk staan en waarvoor in een gebied

de doelen in termen van uitbreiding omvang leefgebied of uitbreiding oppervlakte zijn geformuleerd.

Ook het onderhavige besluit kent de bepaling dat de oppervlakte Duindoornstuwelen mag afnemen ten behoeve van het habitatype Grijze duinen of Vochtige duinvalleien.

Bij voorbeeld Grijze duinen zijn als habitatype in een zeer ongunstige staat van instandhouding. Dat betekent dat er maatregelen genomen moeten worden om zowel de oppervlakte te vergroten als de kwaliteit te verbeteren. Bij het vergroten van de oppervlakte valt het zeker niet uit te sluiten dat dit deels ten koste gaat van andere aangrenzende habitatypes, zoals Duindoornstruwelen. Gelet op het ecologische belang om de staat van instandhouding van dit habitatype te verbeteren, is hier de bewuste keuze gemaakt dat dit ten koste mag gaan een ander habitatype met een gunstige staat van instandhouding.

4.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

Er is twijfel of habitatype 2130 (betreffende de Middelduinen en Oostduinen) daadwerkelijk aanwezig is.

De twijfel is onterecht. In paragraaf 4.3.1 en 4.4 van de Nota van toelichting bij dit besluit staat onder andere dat de Middelduinen en Oostduinen bestaan uit een mozaïek van Grijze duinen en Vochtige duinvalleien. Waarbij de oppervlakte Grijze duinen 20-30% is van de landelijke oppervlakte.

Een inspreker verzoekt voor habitatype 2130 subtype C een verbeterdoelstelling te formuleren, conform de kernopgave 2.06, graslanden.

Dit voorstel is niet gehonoreerd. De doelstelling is conform het ontwerpbesluit. In dit gebied is het areaal van dit habitatype reeds voldoende. Zie de motivering in Bijlage B.4.

Een aantal reacties heeft betrekking op de relatie tussen Kwade Hoek en Voordelta.

Een Inspreker stelt voor om kernopgave 1.11 (getijdenplaten als rust- en foerageergebieden) op te nemen ten behoeve van de niet-broedvogels als Rosse grutto en Scholekster. Een andere inspreker geeft aan dat in de Kwade Hoek habitatype 1140 aanwezig is en hiervoor een instandhoudingsdoel zou moeten worden geformuleerd (1).

Ook zou voor de Fuut en Aalscholver de kernopgave 1.04 (open water als foerageerfunctie voor visetende vogels) opgenomen moeten worden (2).

De regel is dat kernopgaven niet worden opgenomen in de Nota van toelichting bij de aanwijzingsbesluiten (zie de voorafgaande paragraaf 4.1).

In het bijzonder zijn de volgende overwegingen te noemen:

Voorstel (1) om de kernopgave 1.11 over te nemen voor Kwade Hoek is gehonoreerd, als gevolg van het toevoegen van habitatype Slik- en zandplanten, getijdengebied (subtype A).

Dit habitatype komt met een oppervlakte van circa 373 ha voor in het gebied. Het is het 3e gebied van Nederland, na de Waddenzee en de Voordelta voor dit habitatype. Het wordt met een behoudsdoelstelling aan het gebied toegevoegd.

Voorstel (2) om de kernopgave 1.04 toe te voegen aan Kwade Hoek is niet overgenomen omdat het gebied voor de Fuut van relatief minder groot belang is dan de andere gebieden (Grevelingen en Veerse Meer) waar deze kernopgave wel voor geldt.

Insprekers menen dat de landelijke doelen voor de Tapuit (1), de Grauwe klauwier (1), de Scholekster (2) en de Bontbekplevier (3) onvoldoende worden gedekt door de doelen per gebied. Het ontbrekende deel zou onder andere moeten terugkomen in de instandhoudingsdoelen van Duinen Goeree & Kwade Hoek. Specifiek voor de Tapuit (1) en de Grauwe klauwier (1) zou een complementair hersteldoel moeten worden geformuleerd voor de Duinen Goeree & Kwade Hoek.

Voor de Scholekster (2) in dit gebied zou een hersteldoel geformuleerd moeten worden. En voor de Bontbekplevier als broedvogel een hersteldoel als bijdrage aan een regionale sleutelpopulatie (3).

In de Nota van Antwoord (paragraaf 3.8) is uitgewerkt hoe op dit punt is omgegaan met de vertaling van de landelijke doelen naar gebiedsdoelen. Hierin is aangegeven dat het landelijk doel inderdaad niet de som is van de doelen van de verschillende gebieden, omdat de vogels buiten het Natura 2000 netwerk ook bijdragen aan het landelijke doel.

- (1) De voorstellen zijn niet gevolgd omdat de Tapuit en Grauwe klauwier in dit gebied niet voldoen aan het criterium van aanwezigheid van meer dan 1% van de nationale broedpopulatie. Bron: De gemiddelde omvang van de populaties per gebied in het jaar 2001 volgens SOVON & CBS 2005.
Bij het vaststellen van de doelen voor Duinen Goeree & Kwade Hoek is niet uitgegaan van een bepaald jaar als referentiejaar. Bijvoorbeeld het moment van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied of aanmelding als Habitatrichtlijngebied. Ook heeft Nederland geen verplichting op zich genomen om een bepaald oud niveau voor in dit geval de genoemde vogelsoorten te behouden of opnieuw te bereiken, maar om maatregelen te nemen om op landelijke schaal de natuurlijke habitats en de wilde plant- en diersoorten van communautair belang in een gunstige staat van instandhouding te brengen (zie paragraaf 3.18 Nota van Antwoord).
- (2) Het voorstel om een hersteldoel op te nemen voor de Scholekster is niet overgenomen omdat er geen aanwijzingen zijn voor een afname van de populatie of voor vermindering kwaliteit van het leefgebied van Duinen Goeree & Kwade Hoek. Er is zelfs een toename van het aantal sinds 1990/1991. Zie ook Bijlage B.4.
- (3) Het voorstel om een aanvullend hersteldoel op te nemen voor de Bontbekplevier als broedvogel is niet overgenomen. Voor broedvogels wordt enkel een instandhoudingsdoel opgenomen als het aantal broedparen in het gebied over een periode van 5 jaar boven de 1% van het landelijk totaal lag. Hierbij is gebruik gemaakt van 'Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk' van SOVON en CBS (2005). De Bontbekplevier komt in het gebied Duinen Goeree & Kwade Hoek niet als broedvogel in kwalificerende aantallen voor. Er wordt voor deze soort als broedvogel daarom geen instandhoudingsdoelstelling in de zin van herstel geformuleerd.

Een inspreker meent dat voor de Strandplevier een uitbreidings- en herstelopgave moet worden geformuleerd door middel van een concreet aantal broedparen op gebiedsniveau in plaats van op een regionaal niveau; dat zou tevens een verbeterdoelstelling van habitattypen 2110 (Embryonale duinen) en 2120 (Witte duinen) noodzakelijk maken (1).

Daarnaast zou aan het instandhoudingsdoel van de Brandgans een slaapfunctie toegevoegd moeten worden (2).

En het draagkrachtaantal van de Rosse grutto zou gewijzigd moeten worden van 120 in 130 vogels (seizoensgemiddelde)(3).

- (1) Het eerste voorstel is niet overgenomen. In Bijlage B.4 / broedvogels staat waarom niet gekozen is voor een uitbreidingsopgave. Mogelijkheden voor verbetering kwaliteit leefgebied zullen wel worden onderzocht. Er is voor een regionale instandhoudingsdoelstelling gekozen (gebaseerd op een 5 jaarsgemiddelde) vanwege het sterk wisselende voorkomen per gebied, zie ook paragraaf 3.12 van de Nota van Antwoord.
- (2) Het tweede voorstel is overgenomen, de draagkrachtschatting heeft betrekking op de foerageerfunctie als de slaapplaatsfunctie. Zie ook de toelichting op de instandhoudingsdoelstelling voor de Brandgans (hoofdstuk 5).
- (3) Het derde voorstel is overgenomen. In de toelichting van Bijlage B, paragraaf 4/Niet-broedvogels staat waarom het voorstel is overgenomen.

Een inspreker meent dat de instandhoudingsdoelen voor steltlopers in de Kwade Hoek en in de Voordelta met elkaar gecombineerd moeten worden, omdat deze gebieden feitelijk één ecologische eenheid vormen.

Alleen voor broedvogelsoorten die sterk wisselend voorkomen zijn regionale doelen geformuleerd. In dit Vogelrichtlijngebied komen steltlopers alleen als niet-broedvogel voor (zie ook paragraaf 3.12 van de Nota van Antwoord).

5. REACTIES OVER DE RECHTSGEVOLGEN

5.1 ALGEMEEN

Er wordt gewezen op het feit dat de gevolgen van het huidig gevoerde natuurbeleid een onevenredige belasting vormen voor de bevolking van Goeree. Men stelt dat het onmogelijk is om op basis van de stukken te bepalen wat de gevolgen van de aanwijzing zijn voor de individuele bedrijfsvoering. De scheiding in tijd tussen aanwijzingsbesluit en het beheerplan wordt daarvoor verantwoordelijk gehouden. Er wordt verder over de instandhoudingsdoelstellingen opgemerkt dat ze de status zouden moeten krijgen van een inspanningsverplichting en niet van een resultaatsverplichting. Daarnaast worden er veel opmerkingen gemaakt en vragen gesteld over de diverse facetten van bestaand gebruik, de gedane toezeggingen in het kader van de nieuwe natuur en de Ecologische Hoofdstructuur, de externe werking, de relatie met het toetsingskader voor ammoniak, de relatie met het bestemmingsplan en andere ruimtelijke plannen, het instellen van een bufferzone en de gestelde nationale doelen.

In één zienswijze wordt erop gewezen dat 1 oktober 2005 (de inwerkingtreding van de Natuurbeschermingswet 1998) niet als ijkdatum voor bestaand gebruik kan dienstdoen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Peildatum bestaand gebruik

Zoals in paragraaf 4.2.4 van de Nota van Antwoord reeds uiteen wordt gezet, worden er door een ijkdatum geen activiteiten gelegaliseerd. Dat een bepaalde activiteit om wat voor reden dan ook kan worden aangemerkt als bestaand gebruik, wil nog niet zeggen dat deze daarmee is toegestaan.

Regulering bestaand gebruik

In het traject van het beheerplan worden de effecten van bestaand gebruik beoordeeld en wordt bekeken of negatieve effecten te reguleren zijn door een eventuele aanpassing van het bestaand gebruik. Als blijkt dat de activiteit schadelijk is voor de instandhoudingsdoelstellingen en dat deze niet in het beheerplan kan worden gereguleerd, is er alsnog een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 nodig.

Ook zal in artikel 19d, derde lid, van Natuurbeschermingswet 1998 van het op 14 mei 2007 aan de Tweede Kamer aangeboden wetsvoorstel tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 en tot regulering van bestaand gebruik worden vastgelegd op welke wijze de ijkdatum voor bestaand gebruik kan worden vastgesteld. Hoewel in het advies van de Raad van State kritiek hierop werd geleverd, is de regering van mening dat met deze uitleg van bestaand gebruik een volledige omzetting van artikel 6, tweede lid, van de Habitatrichtlijn gegarandeerd blijft. Dat betekent dat iedere handeling die voor 1 oktober 2005 werd verricht die sedertdien niet of niet in betekenende mate is gewijzigd als bestaand gebruik geldt.

Herijking instandhoudingsdoelstellingen

De doelen zoals ze in de besluiten zijn geformuleerd gelden als een verplichting, waaraan op een gegeven moment moet worden voldaan. De lidstaten van de Europese Unie hebben de

afsprake gemaakt om alle maatregelen te nemen die nodig zijn om een gunstige staat van instandhouding van soorten en habitattypen van communautair belang te realiseren. Pas wanneer daadwerkelijk is gebleken dat de doelen om wat voor reden dan niet haalbaar zijn, bestaat er – zoals onder andere in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord staat vermeld – een aantal momenten binnen dit proces dat de doelen bijgesteld kunnen worden. Hiervoor wordt ook verwezen naar paragraaf 3.4 Haalbaar en betaalbaar van de Nota van Antwoord en naar de drie momenten waarop de instandhoudingsdoelstellingen kunnen worden herijkt en zonodig kunnen worden bijgesteld. Deze momenten zijn bij aanwijzing van gebieden in een volgende tranche, bij het opstellen van het beheerplan en bij de geplande evaluatie in 2015.

Nieuwe natuur

Nieuwe natuur is alleen meebegrensd wanneer het natuurdoel van de nieuwe natuur overeenkomt met dat van het aangrenzende aangemelde Natura 2000-gebied; dus wanneer de natuurwaarden er al zijn of al worden ontwikkeld. De tweede situatie is wanneer de nieuwe natuur noodzakelijk is om de instandhoudingsdoelstellingen te kunnen realiseren. Zoals in paragraaf 4.3.4 van de Nota van Antwoord staat vermeld, blijkt uit Europese Jurisprudentie dat de selectie en begrenzing van Natura 2000-gebieden alleen kan gebeuren op basis van ecologische criteria. Dit betekent soms ook dat nieuwe natuur binnen de begrenzing van een Natura 2000-gebied is opgenomen en dat de beschermingsregels van de Habitatrictlijn ook betrekking hebben op deze gebieden.

Het beleid om nieuwe natuur van ná 1 mei 1988 niet als verzuringgevoelig aan te merken, is nooit van toepassing geweest op de Natuurbeschermingswet. Ook voor de inwerkingtreding van de Natuurbeschermingswet 1998 was voor de beoordeling alleen van belang of een bepaalde activiteit schade aan een aangewezen beschermd natuurmonument toebracht. De vraag of een deel van een bepaald beschermd natuurmonument als zogenoemde nieuwe natuur moest worden aangemerkt, heeft in deze besluitvorming geen rol gespeeld. Als een bepaald gebied als beschermd natuurmonument was aangewezen, genoot zo'n natuurmonument de volledige bescherming van de Natuurbeschermingswet.

Externe werking

Verder is het moeilijk aan te geven wat de precieze omvang van de externe werking van een bepaalde activiteit kan zijn. In paragraaf 4.3 van de Nota van Antwoord staat dat dit afhangt van de aard van de activiteit zelf, de intensiteit ervan en de gevoeligheid daarvoor van de aanwezige habitattypen en soorten. Het valt op voorhand dus niet zeggen of er beïnvloeding plaatsvindt. Dat kan dus betekenen dat wanneer het niet valt uit te sluiten dat een Natura 2000-gebied door een bepaalde activiteit wordt beïnvloed, er bekeken moet worden of er op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 een vergunningplicht voor een bepaalde activiteit aan de orde kan zijn. Het is dus evenmin aan te geven waar de externe werking van een bepaalde activiteit eindigt. In het beheerplan zal er over het algemeen duidelijkheid gegeven worden voor welke activiteiten er een vergunningplicht aan de orde kan zijn. De afstand tussen de locatie van de activiteit en de te beschermen natuurwaarden is daarbij niet altijd doorslaggevend; het gaat er om of een bepaalde activiteit al dan niet de natuurlijke kenmerken van een Natura 2000-gebied kan aantasten.

Rond de Natura 2000-gebieden wordt, volgens sommige insprekers, een beschermingszone ingesteld van 3.000 meter. In het kader van de Interimwet ammoniak en veehouderij werd een zone van 3.000 meter gehanteerd. Binnen die zone was de beïnvloeding door een veehouderijbedrijf van verzuringsgevoelig gebied nog meetbaar. Tot deze grens kon een vergunningplicht voor deze verzuringsgevoelige gebieden aan de orde zijn. Deze grens gold alleen voor de effecten van ammoniakdepositie en is intussen vervallen. Natura 2000 is gericht op de bescherming van de in het gebied voorkomende habitattypen en soorten. Een exacte grens van waar de externe werking ophoudt, is in algemene zin niet aan te geven. Dit wordt van geval tot geval beoordeeld. Bepalend is dus niet de afstand, maar of er sprake is van significante gevolgen voor het betreffende gebied.

Beschermde natuurmonumenten

Beschermde natuurmonumenten zijn hier niet aan de orde.

Bestaand gebruik en vergunningplicht

In paragrafen 4.1 en 4.2 van de Nota van Antwoord wordt uitvoerig ingegaan op bestaand gebruik en op wijze waarop daarmee wordt omgegaan. De onzekerheid die bij de omgeving bestaat over de vergunningplicht voor het gebruik gedurende de periode dat er nog geen beheerplannen zijn vastgesteld, is voor een belangrijk deel onnodig. Op grond van de huidige wet geldt alleen een vergunningplicht voor activiteiten die in en om Natura 2000-gebieden de beschermde natuur kunnen verstoren. Het gaat dus niet om een vergunning voor alle activiteiten, maar alleen voor mogelijk schadelijke activiteiten. Deze vergunning wordt gebaseerd op een toetsing voordat een bedrijf zich vestigt of voordat een activiteit wordt uitgeoefend of wanneer sprake is van een uitbreiding daarvan. Dat betekent dat bestaand gebruik alleen aan een vergunningplicht onderhevig is, als daardoor de natuurwaarde van een Natura 2000-gebied kan verslechteren. In het licht van het voorgaande zal tot het tijdstip dat de beheerplannen zijn vastgesteld voor bestaand gebruik in beginsel alleen in uitzonderingssituaties een vergunningentraject worden ingezet (paragraaf 4.1.2. Nota van Antwoord). Voor gebieden met een ecologisch urgente situatie en waarin op korte termijn moet worden ingegrepen om te voorkomen dat verdere onomkeerbare achteruitgang plaatsvindt alvorens de beheerplannen zijn vastgesteld, kan een uitzondering gelden.

Gevolgen voor bestaand gebruik

Daarnaast staat in paragraaf 4.1.1 van de Nota van Antwoord hoe er na de aanwijzing van een Natura 2000-gebied omgegaan zal worden met bestaand gebruik.

Het aanwijzen van een Natura 2000-gebied leidt daarom niet automatisch tot een verbod op het verrichten van bepaalde handelingen zoals het laten loslopen van honden of het kitebuggyen. In het aanwijzingsbesluit zelf zal daarom niet worden aangegeven of en onder welke voorwaarden een activiteit kan worden toegestaan. Zo staat in een besluit alleen voor welke waarde het gebied wordt aangewezen. Wanneer deze activiteiten een negatieve invloed op het Natura 2000-gebied kunnen hebben, zijn deze activiteiten in principe vergunningplichtig, tenzij de activiteiten in een beheerplan worden gereguleerd.

Voor meerdere sectoren, zoals recreatie en landbouw, zal een leidraad worden opgesteld voor de gebiedsspecifieke toetsing van bestaand gebruik bij het opstellen van beheerplannen. In het aanwijzingsbesluit zelf zal daarom niet worden aangegeven of en onder welke voorwaarden een activiteit kan worden toegestaan.

Mocht blijken dat een bepaalde activiteit in het geheel geen invloed op de natuurwaarden van een bepaald Natura 2000-gebied heeft, dan bestaat er op basis van de Natuurbeschermingswet 1998 geen beletsel om deze activiteit uit te oefenen. Dat hoeft nog niet te betekenen dat de activiteit dan is toegestaan. Het kan zijn dat de activiteit op basis van het bestemmingsplan of op basis van andere regelgeving is verboden, dan wel dat het wordt overgelaten aan de eigenaar of de terreinbeheerder die voor dat terrein verantwoordelijk is (zie ook paragraaf 4.6.2 van de Nota van Antwoord).

Doorwerking aanwijzing in andere plannen

De verplichting om Natura 2000-gebieden aan te wijzen volgt direct uit de Habitatrictlijn en uit de Vogelrichtlijn. Mede op basis van Europese rechterlijke uitspraken kan er bij de selectie en bij de begrenzing van Natura 2000-gebieden uitsluitend van ecologische criteria worden uitgegaan. Dat betekent in de praktijk dat de grenzen van deze gebieden worden bepaald door het gebruik dat de betreffende plant- en diersoorten van het gebied maken, inclusief in kwaliteit achteruitgegangene en gedegenerende terreindelen indien herstel haalbaar is en voorzover nodig voor de instandhoudingsdoelstelling. Daardoor zal de begrenzing van zo'n gebied niet in alle gevallen overeenkomen met de bestemming die in een vastgesteld bestemmingsplan aan zo'n gebied is toegekend. In het uiterste geval zou dat kunnen betekenen dat een bepaalde bestemming die in een bestemmingsplan aan zo'n gebied rechtsgeldig is toegekend, toch niet gerealiseerd kan worden, omdat daarvoor geen vergunning op basis van de Natuurbeschermingswet 1998 kan worden verleend. In paragrafen

4.2 en 6.1 van de Nota van Antwoord wordt hierop verder ingegaan. Dit geldt niet alleen voor een bestemmingsplan. Ook voor reconstructieplannen en waterbeheerplannen (GGOR) geldt feitelijk een gelijksoortige situatie. Het kan zijn dat dit soort plannen nog onvoldoende concreet zijn om ze op de gevolgen voor Natura 2000-gebieden te toetsen, maar op een gegeven moment zullen al deze plannen al dan niet bij hun nadere uitwerking op de gevolgen voor Natura 2000 afgestemd worden bij het opstellen van beheerplannen (paragraaf 6.3.2. Nota van Antwoord).

Veiligheid waterkering in relatie tot Natura 2000

In paragraaf 6.3.3. van de Nota van Antwoord staat dat de veiligheid van de gebieden een dwingende reden van groot openbaar belang is. Veiligheid is daarmee één van de benoemde redenen in de Habitatrictlijn die ingrepen in het Natura 2000-gebied, bij afwezigheid van alternatieven, rechtvaardigen.

Bij projecten van de 'Zwakke Schakels' ziet het ernaar uit dat er bij de meeste projecten goede mogelijkheden zijn om veiligheid en natuur te combineren.

Volgens paragraaf 1.1.8. van de Nota van Antwoord komen projecten en plannen aan de orde bij de Natura 2000-beheerplannen.

Relatie met ammoniak

In paragraaf 6.2 van de Nota van Antwoord wordt ingegaan op het toetsingskader ammoniak. Bij het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden spelen de negatieve gevolgen van stikstofdepositie, met name ammoniak, een belangrijke rol. De ammoniakdepositie wordt vooral bepaald door de hoge achtergronddepositie. Een deel is afkomstig van veehouderijen in de directe omgeving van het Natura 2000-gebied¹⁵.

Om duidelijkheid te bieden tot het moment van vaststellen van de beheerplannen, is besloten interim-beleid te ontwikkelen: het toetsingskader ammoniak en Natura 2000. Het toetsingskader ammoniak en Natura 2000 is inmiddels vastgesteld. Het is door de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), Interprovinciaal Overleg (IPO) en het Rijk samen opgesteld en in februari 2007 bestuurlijk geaccordeerd. Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland (LTO) heeft ingestemd met dit akkoord. Op 22 mei 2007 is het als handreiking aan het bevoegd gezag verstuurd en tevens aan de Tweede Kamer. Het beoogt veehouderijbedrijven in de buurt van Natura 2000-gebieden, vooruitlopend op de beheerplannen, duidelijkheid te bieden over hun uitbreidingsmogelijkheden voor zover het ammoniak betreft.

De handreiking bevat een set afwegingscriteria ten behoeve van vergunningverlening in het kader van vooral de Natuurbeschermingswet 1998. Het toetsingskader geldt alleen bij aanpassingen, meestal uitbreiding, van agrarische bedrijven en niet voor bestaand gebruik. Op grond van dit toetsingskader kunnen veehouderijbedrijven in de buurt van Natura 2000-gebieden uitbreiden tot een voor dat gebied bepaalde maximum ammoniakdepositie of - door gebruik te maken van emissiearme technieken - binnen de huidige depositie. Daarnaast mogen graasdierhouderijbedrijven ook uitbreiden als ze grondgebonden zijn. Het toetsingskader geldt alleen voor aanpassing - meestal uitbreiding - van agrarische bedrijven en niet bij bestaand gebruik.

5.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE RECHTSGEVOLGEN

Een tweetal insprekers maakt zich zorgen over de gevolgen van extreme sporten op of aan het strand voor vogels.

Voor zover er mogelijk schadelijk bestaand gebruik binnen de Voordelta en de Duinen Goeree & Kwade Hoek aanwezig is, of in de nabijheid plaatsvindt, kan het in de respectievelijke beheerplannen worden gereguleerd. Ook kan er worden aangegeven of er een vergunningplicht is volgens de Natuurbeschermingswet.

¹⁵ Alterra-rapport 1491, Gies en Bleeker (2007). Onderzoek naar de ammoniakdepositie op 5 habitatgebieden ten behoeve van het interim toetsingskader Natura 2000 en ammoniak.

Een inspreker maakt zich zorgen over de plannen om twee vliegveldjes aan te leggen op Goeree-Overflakkee.

Deze plannen zullen niet in het kader van dit aanwijzingsbesluit worden getoetst. Voor het antwoord wordt verwezen naar de paragrafen 4.2.2. en 1.5.1. punt 2 van de Nota van Antwoord. Als plannen (nog) niet in overeenstemming zijn met de natuurbeschermingswet 1998 kan voor de uitvoering van een individueel project een vergunning op grond van die wet nodig zijn. Ook kan het beheerplan beschrijven welke ontwikkelingen binnen en buiten het Natura 2000-gebied het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar brengen.

6. REACTIES OVER DE RELATIE MET DE BEHEERPLANNEN

6.1 ALGEMEEN

Ook de wijze waarop de instandhoudingsdoelstellingen al dan niet verwezenlijkt moeten worden, wordt in vele zienswijzen aan de orde gesteld. Zo wordt in verschillende zienswijzen de wens uitgesproken om de plannen zo te ontwikkelen dat daardoor de aanwezige natuurwaarden zich kunnen verbeteren en voor de komende generaties behouden blijven. Er wordt gewezen op de diverse vormen van ongewenst gebruik van het gebied. In weer andere zienswijzen is men van mening dat bepaalde vormen van gebruik geen negatieve invloed op de natuurwaarden hebben en wordt er bepleit dat dit gebruik ongehinderd voortgang kan vinden. Weer in een ander verband wordt er zorg uitgesproken over de bescherming over soorten als de Noordse woelmuis. Er wordt in dit verband opgemerkt dat door de nationale procedure, waarbij eerst de gebieden worden aangewezen en doelstellingen worden geformuleerd en pas in een later stadium de beheerplannen worden opgesteld aan deze belangen voorbij wordt gegaan. Tot slot zou er in zijn algemeenheid onvoldoende duidelijkheid bestaan over het algehele ambitieniveau en de consequenties van de aanwijzing en het toekennen van instandhoudingsdoelstellingen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Volgorde aanwijzing en beheerplan

In de Nota van Antwoord staat in paragraaf 1.4 van de Nota van Antwoord het nodige over de relatie tussen het aanwijzingsbesluit en de nog op te stellen beheerplannen.

Ook de keuze om niet gelijktijdig tot vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen en het beheerplan over te gaan wordt in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord uiteengezet.

Beheerplan en bestaand gebruik

Zoals in paragrafen 1.4 en 1.5 staat vermeld hoort bestaand gebruik een plaats in een beheerplan te krijgen. De Natuurbeschermingswet 1998 schrijft namelijk voor dat alle activiteiten die mogelijk schadelijke gevolgen voor een Natura 2000-gebied kunnen hebben, vergunningplichtig zijn. Het is wel zo dat daarbij zoveel mogelijk ruimte wordt gelaten voor het continueren van bestaand gebruik. Echter wel binnen de voorwaarden die de instandhoudingsdoelstellingen daaraan stellen. Uiteindelijk heeft het beheerplan een centrale rol als het gaat om de regulering van bestaand gebruik. In een beheerplan wordt het concreet gemaakt hoe en op welke termijn de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied gerealiseerd kunnen worden. Een beheerplan behoort duidelijkheid te verschaffen over de vereiste milieukwaliteit en over de ruimtelijke samenhang met de omgeving. In dit kader zal vervolgens in het beheerplan aan de orde moeten komen of en in welke mate bestaand gebruik een negatief effect heeft op het realiseren van deze randvoorwaarden en daarmee op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen.

De opstellers van de beheerplannen zullen onderling afstemmen hoe zij met bestaand gebruik in de beheerplannen zullen behandelen en hoe zij dit zullen opnemen.

De beheerplannen zullen echter niet voor alle activiteiten uitsluitend kunnen geven over de effecten op de instandhoudingsdoelstellingen. Voor sommige gevallen van (bestaand) gebruik zal dan ook in de toekomst een traject van vergunningverlening aan de orde blijven.

Ook de bescherming van een bepaalde diersoort, zoals de Eidereend, of habitatype is duidelijk een thema dat in een beheerplan thuishoort. Als het dus voor de bescherming van een bepaalde diersoort bepaalde specifieke maatregelen nodig zijn, zoals het streven naar een regionale levensvatbare populatie voor de gewone zeehond in de Delta, dan behoort dit in het beheerplan geregeld te worden. Het kan in zo'n geval ook betekenen dat de te nemen maatregelen (ver) buiten de grenzen van het Natura 2000-gebied genomen moeten worden.

6.2 SPECIFIEKE REACTIE OVER DE RELATIE MET DE BEHEERPLANNEN

Een inspreker benadrukt dat maatregelen nodig zijn om isolatie van de Noordse woelmuis ten opzichte van de Aardmuis te waarborgen.

Instandhoudingsmaatregelen dienen uitgewerkt te worden in het beheerplan (zie paragraaf 1.5.1. van de Nota van Antwoord).

7. REACTIES OVER SCHADE

In een groot aantal zienswijzen wordt erop gewezen dat er als gevolg van deze aanwijzing inkomens- en vermogensschade kan optreden. Men mist in het besluit een paragraaf over schade en het betalen van een schadevergoeding. Verder wordt aangevoerd dat bij het aannemen van de Habitatrichtlijn de toezegging is gedaan dat de eigenaren en de gebruikers van de grond niet de financiële last van deze maatregelen hoeven te dragen en dat artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 geen afdoende mogelijkheid voor compensatie biedt. Verder levert de aanwijzing als Natura 2000-gebied een schending van het eigendomsrecht op en het zou in strijd zijn met artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM). Ook de beperkingen van artikel 19d tot en met 19l en artikel 20 levert een dermate zware verplichting op dat het eigendom of het gebruikersrecht geen waarde van enige betekenis overhoudt. Er wordt in dit kader om een volledige schadeloosstelling gevraagd.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Schadevergoeding

Zoals in hoofdstuk 5 van de Nota van Antwoord over dit onderwerp staat vermeld, zijn in de aanwijzingsbesluiten geen aparte vergoedingsregelingen opgenomen. De huidige wettelijke regeling biedt namelijk voldoende mogelijkheden voor compensatie. Het gaat dan in het bijzonder om artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998. Men kan in aanmerking komen voor schadevergoeding, indien aan bepaalde voorwaarden is voldaan. De aanwijzingsbesluiten zullen naar verwachting niet snel een recht op schadevergoeding geven, omdat het aanwijzingsbesluit zelf over het algemeen geen beperkingen oplevert. Pas in het kader van het beheerplan of bij vergunningverlening kunnen beperkingen worden gesteld aan het bestaande gebruik, aan voorgenomen uitbreidingsmogelijkheden of aan de ontwikkeling van nieuwe activiteiten. Daarom kan men alleen in aanmerking voor schadevergoeding komen, indien aan de volgende voorwaarden is voldaan:

1. Er is schade geleden door een aanwijzing van een Natura 2000-gebied of door het weigeren van een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 (of door een daaraan verbonden voorwaarde), of door bepalingen in het Natura 2000-beheerplan;
2. De schade behoort redelijkerwijs niet (geheel) voor eigen rekening te blijven;
3. De vergoeding van de schade is niet (voldoende) verzekerd door aankoop, onteigening of door andere maatregelen, zoals beheersubsidies.

Rol van het beheerplan bij schade

In de nog op te stellen Natura 2000-beheerplannen zal uiteindelijk worden bepaald wanneer en hoe de doelen gerealiseerd worden en welke maatregelen daarvoor noodzakelijk zijn. Pas op dat moment kan er een nauwkeurige kosteninschatting worden gemaakt. Er wordt grote waarde gehecht aan goede financiële dekking van de doelen en een doelrealisatie in de beheerplannen. Het bovenstaande houdt niet alleen in dat Nederland zich inspant om zoveel mogelijk habitattypen en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Het betekent ook dat de compensatie van de mogelijke inkomens- en vermogensschade van de betrokken eigenaren en gebruikers aan de orde dient te komen. Artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 is juist voor dit doel door de wetgever in de wet opgenomen en hij heeft gemeend daarmee een voldoende mogelijkheid voor nadeelcompensatie te bieden. Resolutie 2004/2164(INI) van het Europese Parlement over de financiering van Natura 2000 waarnaar verschillende keren wordt verwezen, biedt dan ook geen grond voor de stelling dat artikel 31 van Natuurbeschermingswet 1998 onvoldoende compensatiemogelijkheden zou bieden.

Eigendomsrecht

Van schending van het eigendomsrecht en van strijdigheid met artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) is ook geen sprake. Artikel 1, eerste lid, van het Eerste Protocol van het EVRM bepaalt dat alle natuurlijke of rechtspersonen recht hebben op het ongestoord genot van hun eigendom en dat niemand van zijn eigendom zal worden beroofd, behalve in het algemeen belang en met inachtneming van de voorwaarden neergelegd in de wet en in de algemene beginselen van het internationaal recht. Daarom leveren de voorwaarden die worden gesteld aan het beheer van grond, die nodig is voor het realiseren van het Natura 2000-netwerk dan ook geen aantasting op van het recht van eigendom. De bepaling uit het EVRM tast op geen enkele wijze het recht aan, dat een staat heeft om die wetten toe te passen, die hij noodzakelijk acht om het gebruik van eigendom te reguleren in overeenstemming met het algemeen belang.